

T. C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYALBİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ VE SINIF

ÖĞRETMENLİĞİ ADAYLARININ VATANDAŞLIK TUTUMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Umut AKBAKLA

TOKAT

Ağustos, 2019

T. C.

**TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ VE SINIF
ÖĞRETMENLİĞİ ADAYLARININ VATANDAŞLIK TUTUMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Umut AKBAKLA

Danışman: Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ

TOKAT

Ağustos, 2019

ETİKSÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağımı gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

05/10/2019

Mehmet Umut AKBAKLA

İmza

JÜRİ İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Mehmet Umut Akbakla'nın

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği
Adaylarının Vartandaşlık Tutumları
adlı çalışması 02.09.2019 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Anabilim dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Programında yüksek lisans tezi olarak kabul
edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan:

Doç.Dr. Fikret Gülaçtı

Üye (Tez Danışmanı):

Prof.Dr. Mehmet Karataş

Üye :

Doç.Dr. Fatih Yazıcı

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

ÖNSÖZ

Vatandaşlık eğitimi verildiği bütün ülkelerde stratejik öneme haiz önemli bir derstir. Çünkü devletler devamlılıklarını sağlamak isterler ve bunun ancak iyi vatandaşlık eğitimi almış bireylerle sağlanabileceğini bilirler. Toplumsal olarak da toplumsal yaşamın sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi ancak “iyi vatandaşlarla” mümkün olabilir.

“iyi vatandaş” kavramı da vatandaşlık kavramı gibi çağdan çağa ve mekandan mekana hatta aynı çağda farklı yerlerde farklı anlamlarda kullanılsa dahi her devletin kendince görmek istediği bir “iyi vatandaş” profili vardır ve bu profiledeki vatandaşlar yetiştirmek ancak vatandaşlık eğitimi ile mümkün olabilir.

Sosyal Bilgiler dersi doğası gereği vatandaşlık eğitimini kapsamaktadır. Sosyal Bilgiler eğitiminin temel yaklaşımlarından biri vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgilerdir. Pek çok ülkede vatandaşlık eğitimi sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından verilmektedir.

Bununla birlikte vatandaşlık eğitimi ülkemizde 2015-2016 eğitim öğretim yılına kadar sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından 8. sınıf seviyesinde verilmekteyken bu tarihten itibaren 4. sınıfta sınıf öğretmenleri tarafından vermeye başlanmıştır. Bu durum ülkemizde vatandaşlık eğitimi açısından sınıf öğretmenlerinin önemini de eskisine nispeten daha da artırmıştır.

Bu durum bu konuyla ilgili bazı çalışmaların yapılmasına neden olmuştur. Bu çalışma da sosyal bilgiler öğretmenliği ve sınıf öğretmenliği adaylarının vatandaşlık eğitimi hakkındaki farkındalıkları ve vatandaşlık tutumlarını araştırmaktadır.

TEŞEKKÜR

Araştırmamda görüş, fikir ve katkılarından faydalandığım, araştırmamın yanısıra hiçbir konuda desteklerini esirgemeyen ve büyük faydalarını gördüğüm saygıdeğer hocam sayın Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ'a teşekkürlerimi ve minnetlerimi sunarım.

Çalışmamın başındaki ve çalışma sürecindeki desteklerinden dolayı sayın Dr. Öğr. Üyesi Genç Osman İLHAN'a ve eşi sayın Arş. Gör. Büşra TOMBAK İLHAN hanımefendiye teşekkür ederim.

Çalışmam esnasında büyük bir sabırla bana destek olan sevgili ebediyet eşim Gökçeğün AKBAKLA'ya, çalışmam süresince bana destek olan ve beni motive eden annem Nazife AKBAKLA'ya, babam Yusuf Cemal AKBAKLA'ya ve kardeşim Mustafa Deniz AKBAKLA'ya, teşekkür ederim.

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ VE SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ADAYLARININ VATANDAŞLIK TUTUMLARI

Akbakla, Mehmet Umut

Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Karataş

Ağustos 2019, xi + 78 sayfa

Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler eğitimi ve sınıf eğitimi öğretmen adaylarının iyi vatandaş, devletin sorumlulukları ve kadınların politik ve sosyal hakları gibi vatandaşlıkla ilgili kavram ve konulara ilişkin tutumlarını ve onların seçime ait, politik ve sivil katılım boyutlarında geleceğe yönelik katılım isteklerini belirleyen farkındalıkları ve tutumları tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda, İstanbul ilinde bulunan bir devlet üniversitesinde öğrenim gören sosyal bilgiler eğitimi ve sınıf eğitimi öğretmen adayı toplam 170 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubunun 76'sını (%44,7) sosyal bilgiler eğitimi öğretmen adayı, 94'ünü (%55,3) sınıf eğitimi öğretmen adayları oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Uluslararası Eğitim Değerlendirme Kurumu (International Association for the Evaluation of Education) tarafından geliştirilen Mısırlı-Özsoy (2010) tarafından uyarlanan veri toplama aracı kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık eğitimi, sosyal bilgiler eğitimi, sınıf eğitimi, öğretmen adayları.

ABSTRACT

CITIZENSHIP ATTITUDES OF SOCIAL STUDIES TEACHER AND CLASS

TEACHER CANDIDATES

Akbakla, Mehmet Umut

Master Thesis, Division of Social Studies Education

Thesis Advisor: Prof. Dr. Mehmet Karataş

August 2019, xi + 78 pages

The aim of this study is to identify the attitudes and attitudes of prospective social studies education and classroom education teacher candidates to their attitudes towards concepts and issues related to citizenship, such as good citizens, state responsibilities and women's political and social rights, and their desire to participate in the electoral, political and civic participation dimensions. To this end, a total of 170 students are studying at a state university located in the province of Istanbul, consisting of social studies education and class education teacher candidates. 76 of the working group (44,7%) are social education teachers, and 94 (55,3%) are teachers of day education. Data collection tool adapted by Mısırlı-Özsoy (2010), developed by the International Association for the Evaluation of Education, was used as the data collection tool.

Key Words: Citizenship education, social studies education, basic education, teacher candidates.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ İMZA SAYFASI.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
SAYFA.....	ix
KISALTMALAR.....	xi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı.....	3
Araştırmanın Önemi.....	4
Sayıtlılar.....	5
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar.....	6
BÖLÜM II.....	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
Vatandaşlık Kavramı.....	7
Türkiyede Vatandaşlık Eğitimi.....	15
Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık Eğitimi İlişkisi.....	17
BÖLÜM III.....	19
YÖNTEM.....	19
Araştırmanın Modeli.....	19

Çalışma Grubu.....	19
Veri Toplama Araçları.....	20
Vatandaşlık Tutum Ölçeği	20
Verilerin Analizi	22
BÖLÜM IV	24
BULGULAR.....	24
BÖLÜM V	53
TARTIŞMA	53
BÖLÜM VI.....	57
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57
Sonuçlar.....	57
Öneriler.....	60
KAYNAKÇA.....	62
EKLER.....	68
Ek 1. Ölçme Araçları	68
Ek 2. Özgeçmiş	78

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Cronbach Alfa Değeri.....	21
Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Likert Ölçek Kriterleri	22
Tablo 3. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.....	22
Tablo 4. Ölçekler Arasındaki Korelasyon Katsayısı Kriterleri.....	23
Tablo 5. Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı	24
Tablo 6. Öğrencilerin Okul İçi / Okul Dışı Etkinlikler İle İlgili İfadelere Verdiği Cevapların Dağılımları	27
Tablo 7. Öğrencilerin Güncel Etkinlikler İle İlgili İfadelere Verdiği Cevaplar	30
Tablo 8. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Ortalaması ..	32
Tablo 9. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Anne Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları	33
Tablo 10. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Aylık Toplam Gelire Göre Ortalamaları	34
Tablo 11. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Baba Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları	36
Tablo 12. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Evde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Ortalamaları	37
Tablo 13. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Evdeki Kitap Sayısına Göre Ortalamaları.....	39
Tablo 14. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Hafta İçi TV İzleme Durumuna Göre Ortalamaları	41
Tablo 15. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Okul Çıkışı Arkadaşlarla Vakit Geçirme Sıklığına Göre Ortalamaları.....	42
Tablo 16. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Sınıfa Göre Ortalamaları	44
Tablo 17. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Anaokuluna GitmeDurumuna Göre Ortalamaları	46
Tablo 18. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Bölüme Göre Ortalamaları	47

Tablo 19. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Cinsiyete Göre Ortalamaları	49
Tablo 20. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Günlük Gazete Alma Durumuna Göre Ortalamaları	50
Tablo 21. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Korelasyon Analizi ..	51

KISALTMALAR

\bar{x} : Ortalama

N : Kişi Sayısı

% : Yüzde

r : Korelasyon Katsayısı

Ss : Standart Sapma

Sd : Serbestlik Derecesi

p : Önem Derecesi

t : t-değeri

Akt.: Aktaran

Çev.: Çeviren

Ed.: Editör

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

S. : Sayfa

Vb. : Ve benzeri

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, çalışmanın amacı ve önemi, sayıtları (varsayımlar), sınırlılıkları ve çalışmada kullanılan temel kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Problem Durumu

Vatandaşlık eğitimi bütün ülkeler için büyük önem arz etmektedir. Çünkü toplumsal yaşamın uyum ve düzen içerisinde devam etmesi ve vatandaşların hak ve sorumluluklarının farkında olup bunları kullanması ancak vatandaşlık eğitimine sahip bireyler olmalarıyla sağlanabilmektedir. Ülkeler hem kültürlerini ve yaşam tarzlarını gelecek kuşaklara aktarabilmek hem de devlet-birey ve birey birey arasında yaşanan veya yaşanabilecek sorunları ortadan kaldırmak için hem de değişen ve gelişen dünya şartlarına hızlıca uyum sağlayabilmek için vatandaşlık eğitimine önem vermek durumundadırlar.

Vatandaşlık eğitimi yalnız ülkemiz için değil bütün dünya için önemi gittikçe artan bir konudur. Ülkemizde bu eğitimi alan öğrencilerin ilk karşılaştıkları öğretmen sınıf öğretmenleri daha sonra da sosyal bilgiler öğretmenleridir. Dolayısıyla bu iki öğretmen grubunun vatandaşlık algıları, farkındalıkları ve vatandaşlık hakkındaki tutumları da önemli hale gelmektedir. Bu da gelecekte vatandaşlık eğitimi verecek olan sosyal bilgiler öğretmen adayları ve sınıf öğretmenliği öğretmen adayları hakkında bazı çalışmaların yapılmasına neden olmakta bu çalışmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Ülkemizde vatandaşlık dersini sınıf öğretmenleri verse dahi sosyal bilgiler dersinin vatandaşlıkla ilişkisi yadsınamaz.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanında dünyanın önde gelen kurumlarından biri olan Amerikan Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi Sosyal Bilgiler dersinin hedefini, “Öğrencilerin etkili bir vatandaş olabilmelerini sağlayacak bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmalarına yardım etmek” olarak belirtmiştir (NCSS, 2011).

Yapılan bu değerlendirmeler doğrultusunda araştırmamızın problem cümlesi:

“Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Vatandaşlık Tutumları”olarak belirlenmiştir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler eğitimi öğretmen adaylarının vatandaşlık tutumları nasıldır?
2. Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının vatandaşlık tutumları nasıldır?
3. Sosyal bilgiler eğitimi öğretmen adaylarının vatandaşlık tutumları,
 - a. Sınıf,
 - b. Bölüm,
 - c. Cinsiyet,
 - d. Birlikte yaşanan kişi sayısı,
 - e. Anaokulu/Kreşe gitme durumu,
 - f. Günlük gazete alımı,
 - g.Evde bulunan kitap sayısı,
 - h. Ailenin aylık toplam geliri,
 - i. Anne eğitim durumu,
 - j. Baba eğitim durumu,
 - k. Okul çıkışında arkadaşlarla vakit geçirme sıklığı
 - l.Okul günlerinde TV izleme,

Değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

4. Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının vatandaşlık tutumları,
 - a. Sınıf,
 - b. Bölüm,
 - c. Cinsiyet,
 - d. Birlikte yaşanan kişi sayısı,
 - e. Anaokulu/Kreşe gitme durumu,
 - f. Günlük gazete alımı,
 - g.Evde bulunan kitap sayısı,

- h. Ailenin aylık toplam geliri,
- i. Anne eğitim durumu,
- j. Baba eğitim durumu,
- k. Okul çıkışında arkadaşlarla vakit geçirme sıklığı,
- l. Okul günlerinde TV izleme,

Değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Amacı

Sosyal bilgileri eğitiminin temel yaklaşımlarından biri vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgilerdir. Sosyal bilgiler dersi vatandaşlık bilgilerinin yeni nesillere aktarımı için önemli bir araçtır. Ülkemizde 2015-2016 eğitim öğretim yılına kadar sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından 8. Sınıf seviyesinde verilmekte olan vatandaşlık eğitimi bu tarihten itibaren 4. Sınıfa alınmış ve sınıf öğretmenleri tarafından vermeye başlanmıştır. Bu durum bu konuyla ilgili bazı çalışmaların yapılmasına neden olmuştur. Bu çalışmanın amaçlarından biri de sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının vatandaşlık eğitimine dair bilgi düzeylerinde, vatandaşlık farkındalıklarında ve vatandaşlığa dair tutumlarında ne çeşit bir değişiklik olduğunu meydana çıkarmaktır.

Zamanla dünyanın şartları değiştikçe bireylerin ve devletlerin vatandaşlık kavramına bakış açıları da değişmektedir. Böyle bir değişim yaşanırken vatandaşlık eğitimi veren öğretmenlerin ve bu eğitimi alan öğrencilerin vatandaşlık kavramına yaklaşımı da değişmektedir.

Bu yüzden gelecekte bu eğitimi verecek olan sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenliği adaylarının vatandaşlık farkındalıklarını ve tutumlarını ortaya koymak önem arz edebilir. Bununla birlikte öğretmen adaylarının politik ilgileri ve politik katılım durumlarını ortaya koymak da önem arz edebilir. Çünkü bireylerin aktif katılımı demokrasi açısından önemlidir denebilir.

Özetle bu çalışma Sosyal Bilgiler eğitimi verecek olan öğretmen adayları ve Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının vatandaşlık tutumları ve vatandaşlık eğitimi hakkındaki farkındalıklarının tespit edilmesini amaçlamaktadır. Bununla birlikte gelecekte vatandaşlık eğitimi verecek olan bu öğretmen adayları hakkında vatandaşlık algıları bağlamında aile yapılarından politik katılım durumlarına pek çok konuda fikir edinerek ülkemizde vatandaşlık eğitimi dersi verecek olan öğretmen adayları hakkında daha detaylı bilgi sahibi olunmasını amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Ülkemizde ve dünyada vatandaşlık ve vatandaşlık kavramını yakından ilgilendiren konular giderek daha fazla tartışılmaktadır ve bu tartışmaların iyi vatandaş ve sosyal devlet kavramıyla ele alındığı görülmektedir. Vatandaşlık eğitimi öğrenciler bakımından da vatandaşlık eğitimini veren öğretmenler bakımından da önemlidir. Vatandaşlık bu boyutuyla hassas bir konudur. Vatandaşlık eğitimi yapacak öğretmen adaylarının vatandaşlık tutumları ve farkındalıklarını ortaya koymak bu açıdan düşünüldüğünde de durum tespiti yapmak olacaktır.

Elde edilen sonuçların vatandaşlık eğitiminde verimliliğin artırılmasına yönelik çalışmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Çalışma öğretmen adaylarının vatandaşlık algılarındaki sorunları ortaya koyması, bu sorunlara çözüm önerisi getirmesi açısından önemli olabilir.

Yine çalışma vatandaşlık tutumları ve farkındalıkları açısından sosyal bilgiler öğretmen adayları ve sınıf öğretmenliği öğretmen adayları arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koyması açısından da önemli olabilir. Böylece bu dersi verecek olan iki öğretmen grubunun vatandaşlık tutumları ve farkındalıkları arasında bir kıyas da yapılabilir ve bu iki öğretmen adayı grubunun vatandaşlık tutumları ve farkındalıkları hakkında bilgi edinmek için de önemli olabilir.

Bu çalışma, yukarıda belirtilen amaç ve öneme binaen ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Vatandaşlık konularının öğretilmesinde ve vatandaşlık eğitiminin

verilmesi noktasında öğrencilerin ilk karşılaştığı öğretmen Sınıf öğretmeni'dir. Yine vatandaşlık konuları düşünüldüğünde Sosyal Bilgiler Öğretmeni'ne de ciddi bir sorumluluk düşmektedir. Bu nedenle bu iki öğretmenlik bölümünde okuyan öğretmen adaylarının vatandaşlık tutum ve farkındalıkları önem arz etmektedir. Bu amaçla bu çalışmanın konusu "Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Vatandaşlık Eğitimi Hakkındaki Farkındalıkları ve Vatandaşlık Tutumları" olarak belirlenmiştir.

Sayıtlar

Bu çalışmanın yapılması esnasında bir takım sayıtlar dikkate alınmıştır.

1. Bu çalışmada kullanılan ölçme aracının ölçülmesi istenen konuları ölçmede geçerli ve güvenilir bir araç olduğu kabul edilmektedir.

2. Araştırmada kullanılan ölçme aracından elde edilen faktörlerin, Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının ve Sınıf Öğretmenliği Öğretmen adaylarının vatandaşlık ile ilgili tutum ve davranışlarını ölçmede geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmektedir.

3. Çalışmada haklarında araştırma yapılan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğretmen adaylarının ve Sınıf Öğretmenliği öğretmen adaylarının verdikleri cevaplarda samimi oldukları kabul edilmiştir.

4. Çalışmayı yapan araştırmacının veri toplama araçlarının sonuçlarını tarafsız bir biçimde analiz edip çalışmaya yansıttığı kabul edilmektedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma, katılımcıların araştırmaya ilgi düzeyi, açıklığı ve samimiyeti ile sınırlıdır.

2. Araştırma, toplanan bilgiler, araştırma için kullanılan ölçme araçları (anketler) ile elde edilen verilerle sınırlıdır.

3. Araştırma, uygulama yapılan çalışma grubu ile sınırlıdır.

4. Araştırma, 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı ile sınırlıdır.

Tanımlar

Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğretmen Adayı: Eğitim Fakültelerinin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 2. 3. ve 4. sınıf olarak eğitim-öğretime devam eden öğretmen adayları ifade edilmiştir.

Sınıf Eğitimi Öğretmen Adayı: Eğitim Fakültelerinin Temel Eğitimi Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı'nda 2. 3. ve 4. sınıf olarak eğitim-öğretime devam eden öğretmen adayları ifade edilmiştir.

Vatandaşlık Tutumu: Bireyin, demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, okul içinde ve okul dışındaki (informal) etkinlikler yoluyla ve tüm bunlar hakkındaki davranış, tutum ve farkındalıkları olarak ele alınmıştır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Vatandaşlık Kavramı

Tarihte devletin meydana çıkmasıyla var olan vatandaşlık kavramına siyasi bir terim olarak ilk kez Antik Yunan'da rastlamaktayız (Gündüz ve Gündüz, 2007, s. 12). Citizen ya da citoyen (vatandaşlık) kavramı günümüzde de kullanılmakla birlikte ilk olarak antik Yunanda bir siteye ait olmak anlamına gelirken Roma İmparatorluğu döneminde topluluğun bir parçası olma durumunu ifade etmekteydi günümüzde kullanıldığı anlamına yakın bir anlam olan siyasi kimlik ifade etmesi özelliğine ise daha sonra, Fransız devrimi ve devrim sonrası ortaya konan bir takım ilkelerle ulaşmıştır ve hala çeşitli anlamlarda kullanılmaya devam etmektedir (Tezgel, 2008).

Gordon ve Stack (2007)'a göre vatandaşlık bir çok anlamı ve ögeyi muhteva eden çok boyutlu bir kavramdır. Vatandaşlığı tarif ederken özgürlük, bağımsızlık bir takım haklar ve görevler, toplumun faydası eşitlik vb. gibi kavramları içeren bulunulan ortamda ve zamanda çeşitli düzenler ve kombinasyonları içinde barındıran açık bir ögeler grubu olarak tanımlamışlardır. Vatandaşlık kavramının fert-devlet arasındaki ilişkilerle değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Devletin vatandaşlığı benimsetmekte ve vatandaşların kontrolünü sağlamakta önemli bir unsur olduğunu belirtmişlerdir. Vatandaşlık bir kavram olarak yalın bir anlatım ile “kişinin belirli bir devlet ile arasındaki karşılıklı hak, görev ve sorumlulukların yasayla belirlendiği bir statü” olarak tanımlanabilir (Aybay, 2008).

Antikçağ'dan günümüze kadar siyaset felsefesi kuramlarının ve düşünürlerin ciddi bir kısmının vatandaşlık kavramına ve bu kavramın ortaya çıkış sürecine hayli önem vermelerine rağmen, vatandaşlığın niteliği ve toplumdaki yerine dair büyük ölçüde anlaşmazlık içinde oldukları görülmektedir (Karataş, 2012). Bununla birlikte

bahse konu anlaşmazlığa karşın çağdaş siyaset felsefecilerinin çoğunlukla birincisi liberal sözleşmeci, ikincisi ise cemaatçi (communitarian) olarak iki vatandaşlık yaklaşımı etrafında birleştiği görülmektedir (Üstel, 1999).

Vatandaşlık kavramının tanımlarında ve pratik olarak uygulanmasında ciddi farklılıklar bulunsa dahi her uygulamada aynı kalan temel olgu vatandaşlığın siyasal bir bağ olarak devlet-birey arası ilişkileri ifade edip bu ilişkileri düzenlemesidir. Yurttaşlık hakkı bulunanlar ve bu haktan mahrum olanlar arasında kimi zaman devletin sağladığı haklardan yararlanma kimi zamansa devlete yönelik sorumluluklarda bir takım değişiklikler olmaktadır. Bu da öteki kavramının ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Yani vatandaşlık 'biz'i ortaya koyarken aynı zamanda 'öteki'ni de belirlemiş olmaktadır (Sejersen, 2008).

Sosyal hayata katılım bağlamında ise vatandaşlığın yalnızca bir takım hak ve sorumlulukları kapsamakla kalmadığı bunu yaparken toplumun kabullendiği ve görmek istediği bir takım değerleri de içine aldığı söylenebilir. Bir kavram olarak vatandaşlık niteliği süreç içerisinde sürekli değişiklik gösterdiği için dinamiktir. Manası değişik teşekkülde, değişik faaliyetlerde ve ayrı ayrı zamanlarda ortaya çıktığı böylece zamana ve mekana göre değiştiği için bağlamsaldır. Bununla birlikte aynı anda ve aynı yerde dahi ne olduğu ya da ne olması gerektiği konusunda bir fikir birliği olmadığından tartışmalıdır. Nihayet denilebilir ki vatandaşlık çok boyutludur (Schugurensky, 2005).

Tarihsel süreç içerisinde vatandaşlık kavramına önce yunan şehir devletlerinde rastlıyoruz bu devletlerden en önemlilerinden biri Atina şehir devletiydi. Bu şehir devletlerine polis adı verilirdi. Atina polisinde uygulanan sistem doğrudan demokrasidir. Bütün yurttaşlar belli zamanlarda bir araya gelen meclise çağırılırlardı ve isteyen her yurttaş bu meclise katılabilirdi. Bu mecliste kamuyu ilgilendiren her türlü karar doğrudan demokrasi yoluyla alınıyordu. Fakat bu meclise katılma hakkına sahip olan yurttaşlar yalnızca özgür erkeklerdi. Halkın geri kalanı yurttaş sayılmayan köleler,

kadınlar ve başka uyruklardan insanlardan oluşmaktaydı (Çıvgın ve Yardımcı, 2010, s.151). Bunun başlıca sebebi antik yunan anlayışına göre insanların eşit olmamasıydı (Güllüpmar, 2012, s. 84).

Diğer bir yunan şehri olan Sparta modelinde ise halk temel olarak 3 sınıfa ayrılmıştı. Bu sınıfların ilkinde tüm yurttaşlık haklarına sahip olan ‘spartalılar’ vardı. İkinci sınıfta ise siyasi haklar harici haklara sahip olan ‘periokoiler’ vardı. Bu gruptakiler köle değillerdi ve meslek olarak genellikle alım satım işleri yapıyorlardı. Son grup ise hiçbir hakları olmayan tek görevleri toprağı işlemek olan kölelerden, ‘helotlardan’ oluşmaktaydı. Helotların soyları Dorlara dayanmaktaydı. Spartalılar için askerlik ve spor gibi konular önemliydi bu yüzden tarım yapmakla ilgilenmezler bu işi helotlara yaptırırlar ve onların elde ettikleri ürünlerin büyük kısmına el koyarlardı (Kaya, 2012, s. 163).

Roma’da görülen vatandaşlık modeliyse Yunanlılarda görülen vatandaşlık modeline nispeten esnektir. Örneğin söz konusu dönemde köleler yurttaş kabul edilmişlerdir (Heater, 2007). Bu nedenle günümüzde yapılan çalışmalarda Yunan kaynaklarından ziyade Roma kaynaklarına vurgu yapılmaktadır (Scott, 2002). Roma antik yunandan farklı olarak cumhuriyet sistemi uygulamayı tercih etmiştir. Bu sistemde yurttaşların seçme hakları yoktur fakat roma’da yunan site devletlerinin aksine yurttaşlık statüsü genişletilerek kölelere de verilmiştir ve hukuki olarak güvence altına alınmıştır. Yine de Roma vatandaşları politik haklardan yoksundurlar (Korkut, 2014).

Roma toplumu 3 temel sınıfa ayrılmıştır. Bunlardan ilki genel kanaate göre Romaya yerleşen ilk ailelerin soyundan gelen ve Romalı asil anne babalardan doğan tüm yurttaşlık haklarına sahip patricilerdir patriciler senatoya ve halk meclislerine seçilme hakkı olan tek gruptur. İkinci sırada patriciler dışında kalan hür romalılar bulunmaktadır bunlara plebsler adı verilmiştir. Plebsler meclise seçilme ve senatör olma hakkına sahip değillerdi yalnızca tarım yapmalarına izin verilmişti bu yüzden genel

olarak yoksul halk kesimi tarafından oluşturulmaktaydı. Bu da zaman zaman zor duruma düşenlerin köle konumunda kalmalarına neden oluyordu. Bu konumlarından rahatsız olan plebsler zaman zaman particilerle ciddi mücadeleler içerisinde bulunmuşlar ve tarihsel süreç içinde bir takım haklar elde etmişlerdir (Çıvgın ve Yardımcı, 2010, s. 179).En alt sınıf ise kölelerden oluşmaktaydı. Köleler köle ana babadan dünyaya gelen çocuklardan çeşitli sebeplerle borçlanıp bunları ödeyemeyen plebslerden ve savaş ganimeti olarak Roma'ya getirilen esirlerden müteşekkildir. Roma yasalarına göre özgür bir vatandaş çeşitli sebeplerle köle statüsüne geçebilirdi. Köleler hiçbir hakka sahip değillerdi ancak sahipleri tarafından hür bırakılmaları durumunda plebs statüsüne geçme hakkına sahiptilerdi (Taş ve Günay, 2015, s.151).

Antik Çağ'dan sonraki Modern Çağdan önceki tarihsel döneme Orta Çağ ismi verilmektedir. Orta Çağ tanımlamasının ilk kez 15. yy.'da kullanıldığı düşünülmekle birlikte Orta Çağ'ın ne zaman başladığı ve ne zaman bittiği ile alakalı net bir tarih benimsenmemiş durumdadır. Bir kısım tarihçiler Orta Çağ'ın başlangıcı konusunda Kavimler Göçü'nü baz alırken bir kısım tarihçiler ise Batı Roma'nın yıkılışını baz almaktadırlar. Kimi tarihçiler ise Orta Çağ'ı sona erdiren olay olarak İstanbul'un Fethini gösterirken kimi tarihçiler Amerikanın keşfiyle Orta Çağ'ın sona erdiğini kabul etmektedirler (Bedirhan, 2012, s. 346).

Ortaçağda kilisenin ciddi gücü ve keskin otoritesinden bahsedebiliriz. Bu güç o kadar fazladır ki hükümdarlar kiliseye boyun eğip güçlerini kabul etmek durumunda kalmışlardır. Kilisenin Tanrının temsilcisi olduğuna inanılması ve o dönemde geçer akçe olan topraklara sahip olması bu gücünün arkasında yatan etmendir (Tanilli, 2006, s.47).

Uhrevi olan bir şeyin maddi olan bir şeye üstün olduğu fikri üzerine kurulu olan hıristiyanlık toplumsal ve siyasi bağlılığı ve yönetime katılmayı önemsizleştirerek yurttaşlık fikrinin üzerine oturduğu ana ilkeleri yok saymıştır. Yahudilerin aksine

herkesin tanrı nezdinde eşit olduğunu iddia etmiş ve günümüzü de etkileyecek olan radikal eşitlik düşüncesinin temellerini atmıştır. İnsan ile tanrı arasındaki ilişkinin bir seçme meselesi olduğunu iddia eden hıristiyanlık tanrıyla insanlar arasında bir bağ olduğunu varsaymış ve bu bağ fikri daha sonraki toplum sözleşmesi fikirlerini ortaya atan düşünürler tarafından tanrının yerine devlet konarak güncellenmiştir. Böylece sonradan ortaya çıkacak olan günümüz vatandaşlık anlayışının da ana hatları belirlenmiştir (Turner 1986; akt. Kahraman, 2004).

Ortaçağda siyasal duruma bakıldığında göze çarpan rejim krallıkların zayıflaması sonucu ortaya çıkan derebeylik (feodalite) rejimidir. Derebeylik güçlü kralların olmaması can güvenliğinin ve huzurun kaybolması ile güçlenmiştir. Böyle bir ortamda can güvenliklerini korumak isteyen insanlar güçlü derebeylerine sığınmışlar onların emri altına girmişlerdir. Derebeyleri (lordlar) da sadakat ve çalışma karşılığında topraklarını işleme hakkını vassal adı verilen topraksız insanlara bırakmışlardır (Ülgen, 2010, s. 5).

Vatandaşlığın tarih içerisindeki seyri incelendiğinde magna carta önemli noktalardan biridir denilebilir. Magna carta 1215 yılında imzalanmıştır ve vatandaşların bir takım haklara erişmesine neden olmuştur. Özellikle magna carta'da bulunan 39. Ve 40. Maddeler bu bağlamda dikkate alınabilir. Zikredilen maddelerden 39. Madde hiçbir vatandaşın adil bir şekilde yargılanmadan cezaevine gönderilemeyeceğini varlıklarının elinden alınamayacağını kanunların kendisine verdiği hakların zorla elinden alınamayacağını ortaya koyar. 40. Madde de bu hakların devredilemez olduğunu ve yurttaşların ellerinden bu haklarının alınamayacağını garanti etmiştir (Magna Charta, 2009, s.45).

Vatandaşlık kavramının tarihsel gelişimi ve tarih içerisinde kazandığı anlamlar değerlendirilirken vatandaş kelimesinin çağımıza yakın kullanımlarından birini Fransız devrimi ile bu devrimle birlikte ortaya çıkan kavramlarda bulmak mümkündür.

Devrimin akabinde üretilen ulus kavramı yurttaşların bir takım hak ve serbestiyetler kazanması ile birlikte uluslaşma sürecini de içerisinde barındırmaktadır. Fransız ihtilalinin düşünürlerinden Rousseau fertlerin özgürlüklerinin savunmuş ve en iyi kararı genel iradenin vereceğini iddia etmiştir (Rousseau 2006, s.26).

Devrimle yayımlanan ‘İnsan Hakları ve Vatandaşlık Bildirisi’ yasal olarak herkesin doğduğu andan itibaren bir takım haklarla birlikte dünyaya geldiğini ilan etmiştir. Bu temel haklar güvenlik, direnme hakkı, özgürlük ve mülk edinme hakları gibi haklardır. Bu haklar devredilemezler. Bu bildiri de egemenliğin ulusun olduğu ve yönetenlerin yurttaşların haklarına tecavüz etmeleri halinde vatandaşların isyan etme ve direnmelerinin meşru olduğu ifade edilmektedir. Bu bir ilktir. Böylece feodal düzen toplumdaki silinmiş ve köylüler mülk edinme haklarını kullanıp kendi topraklarına sahip olma özgürlüklerini kullanmışlardır (Şaylan, 1981, s.69).

Rousseau iyi insan ve iyi vatandaşın aynı şey olmadığını söylemiştir. İyi vatandaşın kendi iyiliği için belirlediği kuralları çiğnemeyen ve bu kuralları çiğnemeyerek özgürleşen insan olduğunu belirtmiştir. Rousseau temsili hükümet sistemini eleştirmiş ve vatandaşın özgürlüğünü kısıtladığını iddia etmiştir. Bunun yerine ise vatandaşların yönetime direkt olarak katılması gerektiği fikrini benimsemiştir. Rousseau’ya göre yasaları vatandaşların doğrudan kendilerinin koyması daha uygundur. Ancak Rousseau’nun fikirlerinde toplumda değişik hedefleri olan sivil grupların çeşitliliği bulunmamaktadır. Rousseau’ya göre toplumu birlikte tutacak şey genel irade ve ortak iyiydi. Katılım derken de bunlara dayanıyordu (Kadioğlu, 2008, s. 242).

Rousseau’ya göre yasaları halkın yapması toplumsal işleyiş için çok önemlidir. Kanun yapma yetkisi halkındır ve bunu başkasına devredemez. Toplumsal sözleşmeye göre bu halkın genel iradesini ortaya koyan yetkisidir. Halk nezdinde değeri olmayan yasanın geçerliliği yoktur. Kanunlar genelin isteğiyle kabul edilmeli ve tek tek her yurttaş buna saygı gösterip bu kanunlara uymalıdır. Bu kanunların hedefi bütün

yurttaşlar için en doğru olanı ortaya koymaktır. Bu da ancak eşitlik ve özgürlük ile olabilir. Vatandaşlara vatan sevgisi aşlamak için de rousseau'ya göre eşit olarak verilecek eğitim çok önemlidir (Badamçlı, 2017, s. 121).

1299'da küçük bir beylik olarak sahneye çıkan Osmanlılar hızla büyüyerek Osmanlı Devleti haline gelmiştir (Kunt, 1997, s. 31). Böyle bir büyümeyle birlikte devlet bünyesinde bulunan tebaa da çeşitlenmiştir. Devletin tebaası kabaca Müslümanlar ve Müslüman olmayanlar şeklinde sınıflandırılmıştır ve devletteki yerleri de buna göre belirlenmiştir. Müslüman olmayan tebaa ile Müslüman tebaa arasında Osmanlı'nın ilk dönemlerinden itibaren ilişkiler olmuştur. Müslüman olmayan tebaa zimmi statüsünde barış ve huzur içinde yaşamına devam etmiştir. Önceleri islamdan gelen bir hoşgörü içinde yaşamlarını sürdüren bu gayrimüslimlere ilk defa Fatih Sultan Mehmet Han döneminde resmi olarak bir takım haklar tanınmıştır (Özcoşar, 2006, s. 23).

Osmanlılarda gayrimüslimler dinlerine göre ayrılmışlardır ve her bir dini gruba millet denmiştir (Ortaylı, 2006, s. 8). Bu kelime 19.yy'a kadar bu grupları tanımlamakta kullanılırken daha sonra günümüzdeki anlamına kavuşmuştur. Bireyler kendi milletleri arasında serbestçe kültürlerini yaşayabilmişlerdir (Ortaylı, 2006, s. 8-9). Bu millet anlayışı tanzimat fermanına kadar sürmüştür.

II. Mahmut döneminde Sened-i İttifak isimli tarihi anlaşma ile padişah ve ayanlar arasında bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma ile birlikte padişah ilk defa bazı yetkilerinden feragat etmiştir (Doğan, 2001 s.165). Daha sonra meydana gelen diğer bir önemli olay ise Tanzimat fermanıdır. Bu ferman Müslüman olanlar ve Müslüman olmayanlar arasında eşitlikten bahsetmiş herkesin can mal ve ırz güvenliğini taahhüt ederken müsadere usulünü kaldırmış ve askerlikle ilgili meseleler dahil bir çok konuda eşitlik getirmiştir (Altunya, 2003 s.94).

1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanı ise Tanzimattan sonra Müslümanlar ve gayrimüslimler arasındaki eşitliği tekrar yeniledi ve tüm Osmanlı tebaasının kanunlar nezdinde eşit olduğunu belirtti (Ahmad, 2010, s.43).

Bu ferman incelendiğinde Osmanlı içinde bulunan farklı grupların bir arada tutulmak istendiği yorumu yapılabilir. Islahat fermanıyla birlikte Müslüman olmayanlara bir takım siyasi haklar da verilmiştir.

Osmanlı Devleti'nden Türkiye'ye geldiğimizde ise Türkiye Cumhuriyetinde vatandaşlık ilk kez 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunuyla tanımlanmıştır. Buna göre Türkiyede yaşayan herkes Türktür. Vatandaşlığın hangi durumlarda kazanılıp ne olursa kaybedileceği de bu kanunla tanımlanmıştır (Keyman ve İçduygu, 1998). Daha sonra çıkarılan 1312 no'lu Türk vatandaşlığı kanunu ile de vatandaşlık tanımı detaylandırılmıştır (Keyman ve İçduygu, 1998). 1961 Anayasasında 24 Anayasasındaki maddede ufak bir değişiklik yapılarak Türk devletine vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkesin Türk olduğu belirtilmiştir (Aybay, 1998) 82 Anayasasında ise Türk anne veya babanın çocuğunun da Türk olacağı belirtilmiş ve vatandaşlığın ne durumlarda kazanılacağıyla ilgili bir ekleme yapılmış olmuştur (Kalabalık, 2009 s.94).

Tarihsel süreç içinde ana hatlarıyla ele alınmaya gayret edilen vatandaşlık kavramı görüldüğü gibi çeşitli devirlerde çeşitli toplumlarda anlam olarak farklılıklar göstermektedir. Fransız ihtilali sonrası ulus devlet'in ortaya çıkışıyla günümüzde ifade ettiği anlamına bürünen vatandaşlık çağımızda bu anlamında da farklılaşmaya, değişmeye başlayarak toplumsal çeşitlilikleri içine alıp sivilleşmeye başlamıştır (Turner, 2012, s. 108). Bunun ana sebebinin küreselleşme olgusu olduğu ifade edilebilir (Gündüz ve Gündüz, 2002, s. 6). Küreselleşme olgusuyla birlikte ulus devletlerin tartışmaya açılması ulus devletle birlikte bugünkü anlamını bulan vatandaşlık kavramının ifade ettiği manalara da sığmamış bu kavramın manasının da değişmesine ya da içine yani anlamlar katılmasına ortam hazırlamıştır. Yine de ulus devlet kavramı tartışmaya

açılmış olsa bile ulus devletler hala günümüzün gerçeğidir ve çağımızın önemli bir gücü olmaya devam etmektedir. Bu durum vatandaşlığın nasıl tanımlanması gerektiği konusundaki tartışmaları şiddetlendirip vatandaşlık kavramının önemini giderek artmasına sebep olmaktadır (Ateş, 2008).

Günümüze gelindiğinde ise vatandaşlık çağdaş gelişmelere bağlı olarak demokratik vatandaşlık, Avrupa vatandaşlığı, ekolojik vatandaşlık yeni cumhuriyetçi vatandaşlık gibi pek çok şekilde tanımlanan ve çok sayıda vatandaş tipini ortaya koyan bir hale gelmiştir (Esendemir, 2008, s. 28).

Türkiyede Vatandaşlık Eğitimi

Vatandaşlık eğitimi bir devlet varlığından söz edilebilmesi ve o devletin mevcudiyetinin sürebilmesi için oldukça önemlidir. Vatandaşlık eğitiminin tarihine bakıldığında bu eğitimin ilk örneğine antik Yunanda rastlamaktayız (Heather, 2004, s. 1). Tarihi bu kadar eskiye giden vatandaşlık eğitimi her devlette söz konusu devletin vatandaşlık eğitimi stratejisine uygun olacak şekilde alenen veya örtük olarak bulunmaktadır (Yazıcı & Yazıcı, 2010).

Vatandaşlık bulunduğu devlete yasaların bağı ile bağlı olmak anlamına gelmektedir ancak yasaların kendisine getirdiği hakları ve ödevleri bilen ve uygulayan bir vatandaş yetiştirmek yalnızca vatandaşlık eğitimi ile sağlanabilir (Altunya, 2003, s. 4). Farklı bir şekilde ifade edecek olursak vatandaşlık eğitimi kavramı fertlerin yaşantıları hakkında bir takım inisiyatifleri ellerinde bulundurabilmeleri aynı zamanda içinde buldukları toplumla ilgili sorumluluk sahibi olabilmeleri ile alakalıdır. (Osler ve Starkey, 2001). Bu bağlamda vatandaşlık eğitimine vatandaş toplum hayatına ve bizatihi hayata hazırlayan ana argüman olarak bakılabilir (Elkatmış, 2013). Vatandaşlık eğitimi günümüzde bütün ülkeler açısından önem arz etmektedir. Sunal ve Hass'a (2002, 194-195) göre vatandaşlık, fertlerin tek tek içinde buldukları topluluklar arasında etkileşimde bulunarak öğrendikleri süreci ifade eder.

Vatandaşlık ülkemizde halk topluluklarının haklarını elde etmek için bir uğraş vermesi sonucu ortaya çıkmamıştır. Bilakis yönetici konumunda olanların aydınları ve seçkinlerin devlete olan uyumunu sağlayıp devletin güçlenmesini sağlamak amacıyla bu hakların yöneticiler tarafından verilmesi ile ortaya çıkmıştır (Arat, 1998 s.67).

Vatandaşlık eğitimini içeren programlar tanzimatla beraber değişen toplumsal yapı ve kanunlarla birlikte vatandaşların Osmanlı devleti ile ilişkisini kuvvetlendirmek amacıyla ilk defa eğitim sisteminde yer almıştır (Karataş ve Som, 2015).

II. Meşrutiyetin ilan edilmesi Osmanlı'da yeni bir dönemi başlatmıştır. Meşrutiyetle birlikte Osmanlılar eski insan tipinden farklı bir insan tipi ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Bu amaçla meşrutiyetin akabinde ders programına Malumat-ı medeniye isimli bir ders eklenmiştir. Bu ders vatandaşlık hakkında daha sonra cumhuriyetle birlikte müfredata girecek olan yurt bilgisi, vatandaşlık bilgileri, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi derslerinin de temeli olmuştur (Tuna, 2008).

Ülkemizde ise cumhuriyetin ilanıyla birlikte vatandaşlık kavramına ve vatandaşlık eğitimine büyük bir önem verilmiştir. Vatandaşlık ve demokrasi öğretimi dönem dönem isim değiştirse de sürekli programlarda bulunmuştur. 1926 ve 1936 programlarında yurt bilgisi adıyla verilen vatandaşlık eğitimi 1948 programında vatandaşlık ismiyle yer bulmuştur. 1968 den 1995'e kadar vatandaşlık eğitimi adını alan ders 1995-1996 eğitim öğretim yılında Vatandaşlık ve insan hakları Eğitimi olarak verilmiş, 2005 programında kendisine yer bulmamış ancak İnsan hakları ve Vatandaşlık Eğitimi ara disiplini olarak bu eğitim vermeye devam etmiştir. 2010-2011 eğitim öğretim yılında seçmeli bir ders olarak Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi getirilmiş bir yıl sonra ise zorunlu ders olmuştur (Hayal ve Sağlam, 2015). 2015-2016 Eğitim öğretim yılından itibaren ise ilkokul 4. sınıflara İnsan hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi adıyla vermeye başlanmıştır.

Vatandaşlık eğitimi öğrencilere kazandırılması istenen beceriler boyutuyla da önemlidir. Günümüzde eğitim sistemleri bilgiyi elde etme konusunda bir zorluk olmadığı için becerilere daha çok değer vermeye başlamıştır. Vatandaşlık eğitimi verildiği öğrencilerde karşısındaki insanları anlamayı etrafında gerçekleşen hadiselerle farklı pencerelerden bakma yetisini kazandırmayı ve çevresindekileri anlama becerilerini geliştirmeyi amaçlamalıdır denilebilir. Son olarak vatandaşlık eğitimi öğrencilere kazandırılması gereken beceriler bakımından da önem arz etmektedir. İyi bir vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin gerekli olduğu noktası MEB (2010)'ca şöyle vurgulanmıştır: Şahısların doğumla beraber elde ettikleri bir takım hakların bilincinde olması bu hakları korumak ve kullanmak istemeleri, bu hakların neden ehemmiyet arz ettiği hakkında farkındalık sahibi olmaları, bu haklarına nasıl sahip çıkacaklarını bilmeleri ancak eğitim sürecine faal bir şekilde katılarak alacakları bir vatandaşlık eğitimiyle sağlanabilir. İnsan hakları eğitimi de bu eğitimin içinde kendine yer bulmaktadır. Bu şekilde öğrencilerin vatandaşlık ve insan hakları hakkında önemli noktaları bilmesini bunların korunup sahip çıkılmasıyla ilgili duyarlı olmaları ve bu yönde istedik davranışları geliştirmeleri amaçlanmaktadır.

Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık Eğitimi İlişkisi

Sosyal Bilgiler bir disiplin olarak ilk defa çeşitli kıtalardan gelen, birbirinden çok farklı kültüre ve geçmişe sahip insanların aynı devlete bağlanırken sorun yaşamaması birlikte olma duygusunu kazanabilmeleri ve birbirlerinin farklı özelliklerini tolere edebilmelerini sağlayabilmek amacıyla bir disiplin olarak 1916 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler özellikle toplumsal konulara ağırlık veren bir disiplin olmuştur (Sözen ve Ada, 2018).

Sosyal Bilgiler programı temel olarak 3 ana anlayış içerisinde ele alınmaktadır bunlar vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgilerdir. Bu 3 temel anlayıştan en eski olanı vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgilerdir. Bir çok ülkede sosyal bilgiler

öğretmenleribu anlayışı kullanmaktadır. Anlayış basit bir anlatımla iyi vatandaş yetiştirmek için vatandaşlık anlayışını nesillere sosyal bilgiler ile aktarmayı hedeflemektedir. Bunun sağlanması için öğretmene ciddi bir görev düşmektedir. Barr, Barth ve Shermis (1977, s. 59).

Sosyal Bilgiler muhtevasını içtimai ve sosyal bilimlerden alan bireyi demokratik değerleri özümsemiş etkili bir vatandaş olarak eğitmeyi hedefleyen bir disiplindir. Sosyal bilgiler dersinin ana amacı etkili vatandaş yetiştirmektir. Eğitim sistemi içerisinde etkili vatandaş yetiştirme misyonu sosyal bilgiler dersine aittir. Doğanay (2005, s. 19).

Sosyal bilgilerle ilgili vatandaşlık özelinde ortaya konan tanımlara dikkat edildiğinde denilebilir ki sosyal bilgiler küresel ve yerel değerlere sahip olan iyi vatandaşlar yetişmesini amaçlayan ferdin eğitim süreci sonunda eleştirel düşünceye sahip bir birey olmasını gaye edinen bir disiplindir (Çatak, 2016, s. 3). Safran (2008, s. 12)'a göre devletlerin sosyal bilgiler dersine programlarında yer vermelerinin temel amacı istendik vatandaş tipinin ortaya konmasıdır.

Buradan hareketle denilebilir ki sosyal bilgiler bir disiplin olarak ortaya çıktığından beri vatandaşlık eğitimini muhteva eden vatandaşlık eğitimiyle doğrudan ilişkili bir derstir. Vatandaşlık eğitimi verildiği her ülkede ülkesine bağlı ve bulunduğu ülkedeki diğer insanlarla uyum içerisinde yaşayan bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu başlık altında araştırmanın yönteminden söz edilmiş ve araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve veri analizinde kullanılan istatistik işlemler açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Bu model birden fazla değişken arasında ilişki olup olmadığını ve değişim düzeyini ortaya koymayı gaye edinen bir araştırma modelidir (Karasar, 2009). Araştırmada ilkökul ve ortaokullarda görev yapacak olan sosyal bilgiler eğitimi ve sınıf eğitimi öğretmen adaylarının vatandaşlık eğitimi hakkındaki farkındalıkları ve tutumları ele alınmıştır. Bu amaçla sosyal bilgiler eğitimi ve sınıf eğitimi öğretmen adaylarının vatandaşlık eğitimi hakkındaki farkındalıkları ve tutumları “Vatandaşlık Tutum Ölçeği” ve Demografik durumları içeren “Kişisel Bilgiler” yoluyla elde edilen veriler kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2017 – 2018 eğitim öğretim yılında İstanbul’da bulunan ve devlet üniversitesi özelliği taşıyan Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde eğitim öğretimini sürdüren sosyal bilgiler eğitimi ve sınıf eğitimi öğretmen adaylarıdır. Amaçlı örneklem alma yoluyla bu üniversitenin 2. 3.ve 4. sınıf öğrencileri seçilmiş ve araştırmacının çalışma grubuna ulaşabilir olması sağlanmıştır. 1. Sınıf öğrencilerinin araştırmaya dahil edilmeme nedeni henüz alanlarıyla ilgili çok fazla ders almamış olmalarıdır. Aslında araştırmanın evrenini tüm eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler ve sınıf öğretmeni adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evrenin tamamına ulaşılmasında zaman ve ekonomik açıdan zorluk yaşanacağı

düşünüldüğünden örneklem alma yoluna gidilmiştir. Araştırma örnekleme amaçlı örnekleme tekniği ile belirlenmiş ve 76 sosyal bilgiler ve 94 sınıf öğretmeni adayından yani toplam da 170 öğretmen adayından oluşmaktadır. Çalışmada, evrenin %10'u karşılanamadığı için çalışma grubu ifadesi kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) tarafından geliştirilen ve öğrencilerinin vatandaşlık ile ilgili kavramlara yönelik olarak sahip oldukları tutumlar, bilgi ve davranış düzeylerini belirlemeyi amaçlayan “Vatandaşlık Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Kişisel Bilgiler formuyla birlikte veri toplandığı için öğrenci anketi ifadesi de kullanılmıştır.

Veri toplama aracı, Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde Prof. Dr. Ali Yıldırım danışmanlığında Ayşegül Mısırlı Özsoy tarafından “8th grade students' perceptions of civic issues and participation in electoral, political and civic activities” adlı doktora tezi için adapte edilip kullanılmıştır.

Bu veri toplama aracı uzman görüşlerine başvurarak bu çalışmada da kullanılmıştır. Veri toplama aracı uzmanlara danışılıp tavsiyeleri doğrultusunda uygulanmış, uygulama sonunda yapılan analizlerde veri toplama aracınının yüksek derecede güvenilir olduğu ortaya konmuştur.

Vatandaşlık Tutum Ölçeği

Cronbach's Alpha Katsayısının değerlendirilmesinde kullanılan değerlendirme kriteri, şu şekildedir (Özdamar, 2004).

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Vatandaşlık tutum ölçeğine ait güvenilirlik değerleri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Cronbach Alfa Değeri

Alt Boyutlar	Madde Sayısı	Cronbach Alfa
Demokrasi	19	0,79
İyi Vatandaş	9	0,85
Devletin Sorumlulukları	12	0,79
Kadın Erkek Eşitliği	5	0,57
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	6	0,61
Siyasal Katılım	9	0,81
Okul Yaşamına Katılım	7	0,81
Okul Kazanımları	6	0,64
Derslerde Katılım	7	0,57
Toplam	93	0,73

Tablo 1 incelendiğinde, ölçeğin ve alt boyutlarının güvenilirlik düzeyleri 0,57 ile 0,85 arasında değişmektedir. Ölçeklere ve alt boyutlara ait önermelerin iç tutarlılıklarının sağlandığı ve güvenilir oldukları görülmektedir.

Araştırmada kullanılan likert ölçek için kişilerin verilen önermelerle ilgili görüşlerini, çok olumludan çok olumsuzaya kadar sıralanan seçeneklerden belirtmeleri istenmiştir. Buna göre; (5) kesinlikle katılıyorum, (4) katılıyorum, (3) kararsızım, (2) katılmıyorum, (1) kesinlikle katılmıyorum şeklinde bir anket puanlaması kullanılmıştır. Anket sonuçları $5.00-1.00=4.00$ puanlık bir genişliğe dağılmışlardır. Bu genişlik beşe bölünerek ölçeğin kesim noktalarını belirleyen düzeyler belirlenmiştir. Ölçek ifadelerinin değerlendirilmesinde Tablo 2’deki kriterler esas alınmıştır.

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Likert Ölçek Kriterleri

Seçenekler	Puanlar	Puan Aralığı	Ölçek Değerlendirme
Hiç Katılmıyorum	1	1,00 - 1,79	Çok düşük
	2	1,80 - 2,59	Düşük
	3	2,60 - 3,39	Orta
	4	3,40 - 4,19	Yüksek
Tamamen Katılıyorum	5	4,20 - 5,00	Çok yüksek

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 17.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı Mann-Whitney U, ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplararası karşılaştırmalarında Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır. Bu parametrik olmayan testler veriler normal dağılım göstermediği için kullanılmıştır. Vatandaşlık tutum ölçeğine ait çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 3' de gösterilmiştir.

Tablo 3. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	N	Çarpıklık		Basıklık	
		Değer	Std. Hata	Değer	Std. Hata
Alt Boyutlar	170	-0,74	0,18	1,49	0,37

Tablo 3 incelendiğinde, vatandaşlık tutum ölçeğinden elde edilen puanlara ait çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanarak normal dağılım gösterip göstermediği kontrol edilmiştir. Bu değerlerin ± 1 aralığında bulunması normal dağılım için yeterli görülmektedir (George ve Mallery, 2010). Hesaplanan değerlerin belirtilen aralıkta yer almadığı ve normal dağılım göstermediği anlaşılmıştır.

Elde edilen bulgular %95 güven aralığında %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Ölçekler arasındaki korelasyon katsayısı kriterleri Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Ölçekler Arasındaki Korelasyon Katsayısı Kriterleri

<i>R</i>	İlişki
0,00-0,25	Çok Zayıf
0,26-0,49	Zayıf
0,50-0,69	Orta
0,70-0,89	Yüksek
0,90-1,00	Çok Yüksek

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için, araştırmaya katılan öğrenciler ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlamalar yapılmıştır. Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerinin dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı

Tablolar	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Sınıf	2	74	43,5
	3	50	29,4
	4	46	27,1
	Toplam	170	100,0
Bölüm	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	76	44,7
	Sınıf Öğretmenliği	94	55,3
	Toplam	170	100,0
Cinsiyet	Kadın	85	50,0
	Erkek	85	50,0
	Toplam	170	100,0
Evde Yaşayan Kişi Sayısı	3	56	32,9
	4	46	27,1
	5 ve üzeri	68	40,0
	Toplam	170	100,0
Anaokuluna Gitme Durumu	Evet	58	34,1
	Hayır	112	65,9
	Toplam	170	100,0

Günlük Gazete Alma Durumu	Evet	36	21,2
	Hayır	134	78,8
	Toplam	170	100,0
Evdeki Kitap Sayısı	11-25 Arası	21	12,4
	26-50 Arası	54	31,8
	51-100 Arası	21	12,4
	101-200 Arası	56	32,9
	200 Den Fazla	18	10,6
	Toplam	170	100,0
Aylık Toplam Gelir	2000	72	42,4
	3000	41	24,1
	4000	18	10,6
	5000 ve üzeri	39	22,9
	Toplam	170	100,0
Anne Eğitim Durumu	Okuma-yazma Biliyor Ama Okula Gitmedi	20	11,8
	İlkokul	111	65,3
	Lise	39	22,9
	Toplam	170	100,0
	Baba Eğitim Durumu	İlkokul	95
	Ortaokul	58	34,1
	Üniversite	17	10,0
	Toplam	170	100,0
Okul Çıkışı Arkadaşlarla	Nerdeyse Hiç	18	10,6
Vakit Geçirme Sıklığı	Haftada 1-3 Gün	98	57,6
	Haftada 4 Gün Ya Da Daha Fazla	54	31,8
	Toplam	170	100,0
	Hafta İçi TV İzleme Durumu	Hiç Seyretmem	36

1 Saatten Az	74	43,5
1-2 Saat Arası	21	12,4
3-5 Saat Arası	39	22,9
Toplam	170	100,0

Öğrenciler sınıf değişkenine göre 74'ü (%43,5) 2, 50'si (%29,4) 3, 46'sı (%27,1) 4 olarak dağılmaktadır. Öğrenciler bölüm değişkenine göre 76'sı (%44,7) sosyal bilgiler öğretmenliği, 94'ü (%55,3) sınıf öğretmenliği olarak dağılmaktadır. Öğrenciler cinsiyet değişkenine göre 85'i (%50,0) kadın, 85'i (%50,0) erkek olarak dağılmaktadır. Öğrenciler evde yaşayan kişi sayısı değişkenine göre 56'sı (%32,9) 3, 46'sı (%27,1) 4, 68'i (%40,0) 5 ve üzeri olarak dağılmaktadır. Öğrenciler anaokuluna gitme durumu değişkenine göre 58'i (%34,1) evet, 112'si (%65,9) hayır olarak dağılmaktadır. Öğrenciler günlük gazete alma durumu değişkenine göre 36'sı (%21,2) evet, 134'ü (%78,8) hayır olarak dağılmaktadır. Öğrenciler evdeki kitap sayısı değişkenine göre 21'i (%12,4) 11-25 arası, 54'ü (%31,8) 26-50 arası, 21'i (%12,4) 51-100 arası, 56'sı (%32,9) 101-200 arası, 18'i (%10,6) 200 den fazla olarak dağılmaktadır. Öğrenciler aylık toplam gelir değişkenine göre 72'si (%42,4) 2000, 41'i (%24,1) 3000, 18'i (%10,6) 4000, 39'u (%22,9) 5000 olarak dağılmaktadır. Öğrenciler anne eğitim durumu değişkenine göre 20'si (%11,8) okuma-yazma biliyor ama okula gitmedi, 111'i (%65,3) ilkokul, 39'u (%22,9) lise olarak dağılmaktadır. Öğrenciler baba eğitim durumu değişkenine göre 95'i (%55,9) ilkokul, 58'i (%34,1) ortaokul, 17'si (%10,0) üniversite olarak dağılmaktadır. Öğrenciler okul çıkışı arkadaşlarla vakit geçirme sıklığı değişkenine göre 18'i (%10,6) nerdeyse hiç, 98'i (%57,6) haftada 1-3 gün, 54'ü (%31,8) haftada 4 gün ya da daha fazla olarak dağılmaktadır. Öğrenciler hafta içi tv izleme durumu değişkenine göre 36'sı (%21,2) hiç seyretmem, 74'ü (%43,5) 1 saatten az, 21'i (%12,4) 1-2 saat arası, 39'u (%22,9) 3-5 saat arası olarak dağılmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin okul içi / okul dışı etkinlikler ile ilgili ifadelerle verdiği cevapların dağılımları Tablo 6'da görülmektedir.

Kulüpleri													
Etkinlikleri													
Öğreci	34	20,0	1	0,6	20	11,8	57	33,5	58	34,1	3,612	1,464	
Değişim Veya													
Okul Ortaklığı													
Programı													
Topluma	10	5,9	1	0,6	17	10,0	88	51,8	54	31,8	4,029	0,988	
Yardım Eden													
Gönüllü													
Topluluklar													
Sosyal Yardım	12	7,1	12	7,1	34	20,0	78	45,9	34	20,0	3,647	1,096	
İçin Para													
Toplayan Bir													
Grup													

Araştırmaya katılan öğrencilerin okul içi / okul dışı etkinlikler ile ilgili ifadelerine verdiği cevaplar incelendiğinde;

“Öğrenci Kulüplerinin Düzenlediği Etkinlikler Resim, Müzik, Spor, Bilgisayar, Drama Vb.kulüpler” ifadesine öğrencilerin , %6,5'i (n=11) hiç, %14,7'si (n=25) nadiren, %10,0'ı (n=17) bazen, %32,4'ü (n=55) genellikle, %36,5'i (n=62) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “öğrenci kulüplerinin düzenlediği etkinlikler resim, müzik, spor, bilgisayar, drama vb.kulüpler” ifadesine yüksek (3,776) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Öğrenci Meclisi Etkinlikleri” ifadesine öğrencilerin , %20,6'sı (n=35) hiç, %1,2'si (n=2) nadiren, %5,3'ü (n=9) bazen, %28,2'si (n=48) genellikle, %44,7'si (n=76) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “öğrenci meclisi etkinlikleri” ifadesine yüksek (3,753) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Okul Dergisinin Hazırlanması” ifadesine öğrencilerin , %23,5'i (n=40) hiç, %8,8'i (n=15) nadiren, %14,1'i (n=24) bazen, %28,8'i (n=49) genellikle, %24,7'si (n=42) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “okul dergisinin hazırlanması” ifadesine orta (3,224) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Çevre İle İlgili Bir Etkinlik Çöp Toplama, Temizlik, Vb” ifadesine öğrencilerin , %7,1'i (n=12) hiç, %17,6'sı (n=30) nadiren, %14,7'si (n=25) bazen, %27,6'sı (n=47) genellikle, %32,9'u (n=56) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “çevre ile ilgili bir etkinlik çöp toplama, temizlik, vb” ifadesine yüksek (3,618) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Birleşmiş Milletler ya da UNESCO Kulüpleri Etkinlikleri” ifadesine öğrencilerin , %21,8'i (n=37) hiç, %3,5'i (n=6) bazen, %31,2'si (n=53) genellikle, %43,5'i (n=74) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “birleşmiş milletler ya da unesco kulüpleri etkinlikleri” ifadesine yüksek (3,747) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Öğrenci Değişim Veya Okul Ortaklığı Programı” ifadesine öğrencilerin , %20,0'ı (n=34) hiç, %0,6'sı (n=1) nadiren, %11,8'i (n=20) bazen, %33,5'i (n=57) genellikle, %34,1'i (n=58) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “öğrenci değişim veya okul ortaklığı programı” ifadesine yüksek (3,612) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Topluma Yardım Eden Gönüllü Topluluklar” ifadesine öğrencilerin , %5,9'u (n=10) hiç, %0,6'sı (n=1) nadiren, %10,0'ı (n=17) bazen, %51,8'i (n=88) genellikle, %31,8'i (n=54) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “topluma yardım eden gönüllü topluluklar” ifadesine yüksek (4,029) düzeyde katıldıkları saptanmıştır. “Sosyal Yardım İçin Para Toplayan Bir Grup” ifadesine öğrencilerin , %7,1'i (n=12) hiç, %7,1'i (n=12) nadiren, %20,0'ı (n=34) bazen, %45,9'u (n=78) genellikle, %20,0'ı (n=34) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “sosyal yardım için para toplayan bir grup” ifadesine yüksek (3,647) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

Bu bulgular ışığında öğrencilerin okul içi ve okul dışı etkinliklere genellikle katıldıkları yorumunda bulunulabilir. Araştırmaya katılan öğrencilerin güncel etkinlikler ile ilgili ifadelerine verdiği cevapların dağılımları Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7. Öğrencilerin Güncel Etkinlikler İle İlgili İfadelerine Verdiği Cevaplar

	Hiç		Nadiren		Bazen		Genellikle		Her Zaman		Ort	Ss
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
Türkiye’de Neler Olduğu İle İlgili Gazete Haberlerini Makaleleri Okuma	6	3,5	19	11,2	63	37,1	49	28,8	33	19,4	3,494	1,039
Diğer ülkelerde Neler Olduğu İle İlgili Gazete Haberlerini Makaleleri Okuma	3	1,8	8	4,7	25	14,7	83	48,8	51	30,0	4,006	0,894
Televizyonda Haberleri Seyretme	3	1,8	7	4,1	21	12,4	79	46,5	60	35,3	4,094	0,892
Radyoda Haberleri Dinleme	10	5,9	19	11,2	15	8,8	70	41,2	56	32,9	3,841	1,174
İnternette Haberleri Okuma	9	5,3	42	24,7	18	10,6	54	31,8	47	27,6	3,518	1,274

Araştırmaya katılan öğrencilerin güncel etkinlikler ile ilgili ifadelerine verdiği cevaplar incelendiğinde; “Türkiye De Neler Olduğu İle İlgili Gazete Haberlerini Makaleleri Okuma” ifadesine öğrencilerin , %3,5'i (n=6) hiç, %11,2'si (n=19) nadiren, %37,1'i (n=63) bazen, %28,8'i (n=49) genellikle, %19,4'ü (n=33) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “türkiye de neler olduğu ile ilgili gazete haberlerini makaleleri okuma” ifadesine yüksek (3,494) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Diğer ülkelerde Neler Olduğu İle İlgili Gazete Haberlerini Makaleleri Okuma” ifadesine öğrencilerin , %1,8'i (n=3) hiç, %4,7'si (n=8) nadiren, %14,7'si (n=25) bazen, %48,8'i (n=83) genellikle, %30,0'ı (n=51) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “diğer ülkelerde neler olduğu ile ilgili gazete haberlerini makaleleri okuma” ifadesine yüksek (4,006) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Televizyonda Haberleri Seyretme” ifadesine öğrencilerin , %1,8'i (n=3) hiç, %4,1'i (n=7) nadiren, %12,4'ü (n=21) bazen, %46,5'i (n=79) genellikle, %35,3'ü (n=60) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “televizyonda haberleri seyretme” ifadesine yüksek (4,094) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Radyoda Haberleri Dinleme” ifadesine öğrencilerin , %5,9'u (n=10) hiç, %11,2'si (n=19) nadiren, %8,8'i (n=15) bazen, %41,2'si (n=70) genellikle, %32,9'u (n=56) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “radyoda haberleri dinleme” ifadesine yüksek (3,841) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“İnternette Haberleri Okuma” ifadesine öğrencilerin , %5,3'ü (n=9) hiç, %24,7'si (n=42) nadiren, %10,6'sı (n=18) bazen, %31,8'i (n=54) genellikle, %27,6'sı (n=47) her zaman yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “internette haberleri okuma” ifadesine yüksek (3,518) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

Bu verilere göre öğrencilerin güncel olayları yüksek düzeyde takip ettikleri ve güncel olayları takip etmek için en çok televizyonu kullandıkları söylenebilir.

Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algılarının ortalaması Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Ortalaması

Alt Boyutlar	N	Minimum	Maksimum	\bar{X}	SS
Demokrasi	170	2,58	5,00	4,06	0,39
İyi Vatandaş	170	2,67	4,78	3,77	0,42
Devletin Sorumlulukları	170	2,58	4,25	3,67	0,37
Kadın Erkek Eşitliği	170	2,60	4,60	3,69	0,40
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	170	2,50	4,50	3,82	0,32
Siyasal Katılım	170	3,11	4,00	3,72	0,32
Okul Yaşamına Katılım	170	2,86	4,00	3,56	0,42
Okul Kazanımları	170	2,83	4,00	3,48	0,40
Derslerde Katılım	170	2,71	4,00	3,64	0,30

Araştırmaya katılan öğrencilerin “demokrasi” puan ortalaması (4,06); “iyi vatandaş” puan ortalaması (3,77); “devletin sorumlulukları” puan ortalaması (3,67); “kadın erkek eşitliği” puan ortalaması (3,69); “yakın çevrede güncel konulara katılım” puan ortalaması (3,82); “siyasal katılım” puan ortalaması (3,72); “okul yaşamına katılım” puan ortalaması (3,56); “okul kazanımları” puan ortalaması (3,48); “derslerde katılım” puan ortalaması (3,64) olarak saptanmıştır.

Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algıların anne eğitim durumuna göre ortalamaları Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Anne Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları

Alt Boyutlar	Grup	N	SO	Kikare	p
Demokrasi	Okuma-yazma Biliyor Ama Okula Gitmedi	20	82,03	1,04	0,59
	İlkokul	111	83,68		
	Lise	39	92,47		
İyi Vatandaş	Okuma-yazma Biliyor Ama Okula Gitmedi	20	90,03	1,21	0,54
	İlkokul	111	82,51		
	Lise	39	91,68		
Devletin Sorumlulukları	Okuma-yazma Biliyor Ama Okula Gitmedi	20	77,25	0,83	0,66
	İlkokul	111	85,66		
	Lise	39	89,28		
Kadın Erkek Eşitliği	Okuma-yazma Biliyor Ama Okula Gitmedi	20	85,43	0,52	0,77
	İlkokul	111	83,88		
	Lise	39	90,14		
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	Okuma-yazma Biliyor Ama Okula Gitmedi	20	84,00	0,04	0,98
	İlkokul	111	85,53		
	Lise	39	86,19		
Siyasal Katılım	Okuma-yazma Biliyor Ama Okula Gitmedi	20	85,00	0,48	0,79
	İlkokul	111	83,98		
	Lise	39	90,08		
Okul Yaşamına Katılım	Okuma-yazma Biliyor Ama Okula Gitmedi	20	83,23	0,28	0,87
	İlkokul	111	84,72		
	Lise	39	88,90		
Okul Kazanımları	Okuma-yazma Biliyor Ama Okula Gitmedi	20	83,35	0,20	0,91
	İlkokul	111	84,87		
	Lise	39	88,38		
Derslerde Katılım	Okuma-yazma Biliyor Ama Okula Gitmedi	20	71,45	2,82	0,24
	İlkokul	111	89,62		

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Buna göre bu değişkenlerle anne eğitim durumu arasında bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algılarının aylık toplam gelire göre ortalamaları Tablo 10'da görülmektedir.

Tablo 10. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Aylık Toplam Gelire Göre Ortalamaları

Alt Boyutlar	Grup	N	SO	Kikare	p
Demokrasi	2000	72	81,79	2,45	0,48
	3000	41	83,66		
	4000	18	81,33		
	5000	39	96,21		
İyi Vatandaş	2000	72	85,53	2,51	0,47
	3000	41	90,52		
	4000	18	94,44		
	5000	39	76,04		
Devletin Sorumlulukları	2000	72	78,71	3,63	0,30
	3000	41	85,88		
	4000	18	87,11		
	5000	39	96,90		
Kadın Erkek Eşitliği	2000	72	86,10	1,95	0,58
	3000	41	89,20		
	4000	18	71,47		

	5000	39	86,99		
	2000	72	83,13		
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	3000	41	83,83	1,06	0,79
	4000	18	86,64		
	5000	39	91,10		
	2000	72	78,79		
Siyasal Katılım	3000	41	84,45	3,99	0,26
	4000	18	100,56		
	5000	39	92,04		
	2000	72	89,33		
Okul Yaşamına Katılım	3000	41	87,87	1,67	0,64
	4000	18	77,61		
	5000	39	79,59		
	2000	72	84,67		
Okul Kazanımları	3000	41	83,68	0,52	0,92
	4000	18	93,08		
	5000	39	85,44		
	2000	72	89,08		
Derslerde Katılım	3000	41	76,67	1,85	0,60
	4000	18	88,61		
	5000	39	86,74		

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamalarının aylık toplam gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Buna göre söz konusu değişkenlerle aylık gelir arasında bir ilişki bulunmadığı sonucuna varılabilir. Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algılarının baba eğitim durumuna göre ortalamaları Tablo 11’de görülmektedir.

Tablo 11. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Baba Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları

Alt Boyutlar	Grup	N	SO	Kikare	p
Demokrasi	İlkokul	95	81,63	1,37	0,50
	Ortaokul	58	89,90		
	Üniversite	17	92,15		
İyi Vatandaş	İlkokul	95	86,52	3,73	0,15
	Ortaokul	58	78,40		
	Üniversite	17	104,06		
Devletin Sorumlulukları	İlkokul	95	85,78	2,45	0,29
	Ortaokul	58	89,85		
	Üniversite	17	69,09		
Kadın Erkek Eşitliği	İlkokul	95	83,30	0,76	0,68
	Ortaokul	58	86,76		
	Üniversite	17	93,50		
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	İlkokul	95	84,39	0,55	0,76
	Ortaokul	58	88,50		
	Üniversite	17	81,44		
Siyasal Katılım	İlkokul	95	84,20	0,43	0,81
	Ortaokul	58	88,70		
	Üniversite	17	81,85		
Okul Yaşamına Katılım	İlkokul	95	84,93	1,09	0,58
	Ortaokul	58	83,17		
	Üniversite	17	96,62		
Okul Kazanımları	İlkokul	95	88,15	0,96	0,62
	Ortaokul	58	83,85		
	Üniversite	17	76,29		
Derslerde Katılım	İlkokul	95	85,24	2,50	0,29
	Ortaokul	58	90,62		
	Üniversite	17	69,50		

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasi katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları

ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testisonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır($p>0.05$).

Buna göre sıralanan değişkenlerin baba eğitimine göre bir farklılık göstermediği yorumu yapılabilir. Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algılarının evde yaşayan kişi sayısına göre ortalamaları Tablo 12’de görülmektedir.

Tablo 12. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Evde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Ortalamaları

Alt Boyutlar	Evde Yaşayan			Kikare	p	Post-hoc
	Kişi	N	SO			
Demokrasi	3	56	83,32	1,68	0,64	
	4	46	80,09			
	5	38	88,79			
	7	30	93,70			
İyi Vatandaş	3	56	95,35	4,50	0,21	
	4	46	84,09			
	5	38	82,79			
	7	30	72,72			
Devletin Sorumlulukları	3	56	83,15	0,56	0,91	
	4	46	89,88			
	5	38	83,82			
	7	30	85,30			
Kadın Erkek Eşitliği	3	56	86,37	1,78	0,62	
	4	46	80,67			
	5	38	93,20			
	7	30	81,53			
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	3	56	81,25	2,90	0,41	
	4	46	84,68			
	5	38	83,96			
	7	30	96,63			
Siyasal Katılım	3	56	81,05	1,00	0,80	
	4	46	86,35			

	5	38	90,93			
	7	30	85,62			
	3	56	83,23			
Okul Yaşamına Katılım	4	46	80,58			
	5	38	92,38			
	7	30	88,57	1,55	0,67	
	3	56	86,14			
Okul Kazanımları	4	46	101,76			
	5	38	79,84			
	7	30	66,53	10,27	0,02	4>7
	3	56	82,85			
Derslerde Katılım	4	46	87,77			
	5	38	87,51			
	7	30	84,42	0,35	0,95	

Araştırmaya katılan öğrencilerin okul kazanımları puanları ortalamalarının evde yaşayan kişi sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testisonucunda grup ortalamaları arasındaki fark okul kazanımları alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,02<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Ev de yaşayan kişi sayısı 4 olanların okul kazanımları puanlarının sıralar ortalaması (101,76), evde yaşayan kişi sayısı 7 olanların okul kazanımları puanlarının sıralar ortalamasından (66,53) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, derslerde katılım puanları ortalamalarının evde yaşayan kişi sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testisonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algıların evdeki kitap sayısına göre ortalamaları Tablo 13’de görülmektedir.

Tablo 13. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Evdeki Kitap Sayısına Göre Ortalamaları

Alt Boyutlar	Grup	N	SO	Kikare	p
Demokrasi	11-25 Arası	21	92,93	3,19	0,53
	26-50 Arası	54	78,41		
	51-100 Arası	21	85,21		
	101-200 Arası	56	84,99		
	200 Den Fazla	18	100,03		
İyi Vatandaş	11-25 Arası	21	80,21	3,86	0,43
	26-50 Arası	54	81,92		
	51-100 Arası	21	91,00		
	101-200 Arası	56	93,48		
	200 Den Fazla	18	71,17		
Devletin Sorumlulukları	11-25 Arası	21	103,40	6,46	0,17
	26-50 Arası	54	85,06		
	51-100 Arası	21	94,10		
	101-200 Arası	56	74,77		
	200 Den Fazla	18	89,31		
Kadın Erkek Eşitliği	11-25 Arası	21	88,57	1,57	0,81
	26-50 Arası	54	79,60		
	51-100 Arası	21	92,79		
	101-200 Arası	56	87,42		
	200 Den Fazla	18	85,14		
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	11-25 Arası	21	88,90	1,10	0,89
	26-50 Arası	54	83,32		
	51-100 Arası	21	83,67		
	101-200 Arası	56	84,38		
	200 Den Fazla	18	93,67		
Siyasal Katılım	11-25 Arası	21	94,21	1,10	0,89
	26-50 Arası	54	82,49		
	51-100 Arası	21	83,93		
	101-200 Arası	56	84,44		

	200 Den Fazla	18	89,50		
	11-25 Arası	21	80,24		
	26-50 Arası	54	87,39		
Okul Yaşamına Katılım	51-100 Arası	21	92,29	1,13	0,89
	101-200 Arası	56	85,25		
	200 Den Fazla	18	78,83		
	11-25 Arası	21	95,05		
	26-50 Arası	54	83,58		
Okul Kazanımları	51-100 Arası	21	84,00	2,03	0,73
	101-200 Arası	56	87,96		
	200 Den Fazla	18	74,22		
	11-25 Arası	21	87,05		
	26-50 Arası	54	87,39		
Derslerde Katılım	51-100 Arası	21	81,64	0,28	0,99
	101-200 Arası	56	84,26		
	200 Den Fazla	18	86,39		

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasi katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamalarının evdeki kitap sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testisonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Bu veriler ışığında söz konusu değişkenlerin öğrencilerin evlerindeki kitap sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği yorumu yapılabilir. Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algıların hafta içi tv izleme durumuna göre ortalamaları Tablo 14'te görülmektedir.

Tablo 14. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Hafta İçi TV İzleme Durumuna Göre Ortalamaları

Alt Boyutlar	Grup	N	SO	Kikare	p
Demokrasi	Hiç Seyretmem	36	86,64	0,02	0,99
	1 Saatten Az	74	85,16		
	1-2 Saat Arası	21	85,21		
	3-5 Saat Arası	39	85,26		
İyi Vatandaş	Hiç Seyretmem	36	99,75	4,82	0,19
	1 Saatten Az	74	79,58		
	1-2 Saat Arası	21	91,00		
	3-5 Saat Arası	39	80,62		
Devletin Sorumlulukları	Hiç Seyretmem	36	79,96	1,42	0,70
	1 Saatten Az	74	83,95		
	1-2 Saat Arası	21	94,10		
	3-5 Saat Arası	39	88,92		
Kadın Erkek Eşitliği	Hiç Seyretmem	36	81,72	0,95	0,81
	1 Saatten Az	74	83,93		
	1-2 Saat Arası	21	92,79		
	3-5 Saat Arası	39	88,04		
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	Hiç Seyretmem	36	84,83	0,08	0,99
	1 Saatten Az	74	86,31		
	1-2 Saat Arası	21	83,67		
	3-5 Saat Arası	39	85,56		
Siyasal Katılım	Hiç Seyretmem	36	92,90	1,43	0,70
	1 Saatten Az	74	81,59		
	1-2 Saat Arası	21	83,93		
	3-5 Saat Arası	39	86,94		
Okul Yaşamına Katılım	Hiç Seyretmem	36	88,31	0,79	0,85
	1 Saatten Az	74	83,14		
	1-2 Saat Arası	21	92,29		
	3-5 Saat Arası	39	83,73		
Okul Kazanımları	Hiç Seyretmem	36	86,85	0,08	0,99
	1 Saatten Az	74	84,74		

	1-2 Saat Arası	21	84,00		
	3-5 Saat Arası	39	86,50		
	Hiç Seyretmem	36	81,26		
Derslerde Katılım	1 Saatten Az	74	85,72	0,93	0,82
	1-2 Saat Arası	21	81,64		
	3-5 Saat Arası	39	91,08		

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamalarının hafta içi tv izleme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testisonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$)

Bu verilere göre vatandaşlıkla ilgili konular ve kavramlara yönelik algıların hafta içi tv izleme durumuna göre anlamlı bir değişiklik göstermediği yorumu yapılabilir. Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algılarının okul çıkışı arkadaşlarla vakit geçirme sıklığına göre ortalamaları Tablo 15'te görülmektedir.

Tablo 15. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Okul Çıkışı Arkadaşlarla Vakit Geçirme Sıklığına Göre Ortalamaları

Alt Boyutlar	Grup	N	SO	Kikare	p
Demokrasi	Nerdeyse Hiç	18	77,58		
	Haftada 1-3 Gün	98	86,74	0,53	0,77
	Haftada 4 Gün Ya Da Daha Fazla	54	85,89		
İyi Vatandaş	Nerdeyse Hiç	18	70,22		
	Haftada 1-3 Gün	98	91,70	4,22	0,12
	Haftada 4 Gün Ya Da Daha Fazla	54	79,33		
Devletin Sorumlulukları	Nerdeyse Hiç	18	96,03		
	Haftada 1-3 Gün	98	87,46	2,18	0,34
	Haftada 4 Gün Ya Da Daha Fazla	54	78,44		
Kadın Erkek Eşitliği	Nerdeyse Hiç	18	79,92		
	Haftada 1-3 Gün	98	86,32	0,29	0,86

	Haftada 4 Gün Ya Da Daha Fazla	54	85,88		
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	Nerdeyse Hiç	18	81,67		
	Haftada 1-3 Gün	98	85,29	0,25	0,88
	Haftada 4 Gün Ya Da Daha Fazla	54	87,17		
	Nerdeyse Hiç	18	68,47		
Siyasal Katılım	Haftada 1-3 Gün	98	89,65	3,13	0,21
	Haftada 4 Gün Ya Da Daha Fazla	54	83,65		
	Nerdeyse Hiç	18	96,75		
	Haftada 1-3 Gün	98	86,39	1,74	0,42
Okul Yaşamına Katılım	Haftada 4 Gün Ya Da Daha Fazla	54	80,13		
	Nerdeyse Hiç	18	81,14		
Okul Kazanımları	Haftada 1-3 Gün	98	87,28	0,35	0,84
	Haftada 4 Gün Ya Da Daha Fazla	54	83,72		
	Nerdeyse Hiç	18	77,78		
	Haftada 1-3 Gün	98	80,58	4,50	0,11
Derslerde Katılım	Haftada 4 Gün Ya Da Daha Fazla	54	97,00		

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamalarının okul çıkışı arkadaşlarla vakit geçirme sıklığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algılarının sınıfına göre ortalamaları Tablo 16'da görülmektedir.

Tablo 16. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Sınıfa Göre Ortalamaları

Alt Boyutlar	Grup	N	SO	Kikare	p	Post-hoc
Demokrasi	2	74	90,60			
	3	50	74,97	3,30	0,19	
	4	46	88,74			
İyi Vatandaş	2	74	84,78			
	3	50	78,27	2,69	0,26	
	4	46	94,52			
Devletin Sorumlulukları	2	74	83,15			
	3	50	83,01	1,14	0,56	
	4	46	91,99			
Kadın Erkek Eşitliği	2	74	92,21			
	3	50	78,05	2,98	0,23	
	4	46	82,80			
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	2	74	88,14			
	3	50	73,51	6,74	0,03	4>3
	4	46	94,28			
Siyasal Katılım	2	74	83,88			
	3	50	97,89	5,87	0,05	3>4
	4	46	74,64			
Okul Yaşamına Katılım	2	74	83,73			
	3	50	88,46	0,30	0,86	
	4	46	85,13			
Okul Kazanımları	2	74	83,55			
	3	50	89,81	0,56	0,76	
	4	46	83,95			
Derslerde Katılım	2	74	92,71			
	3	50	67,99	9,24	0,01	2>3 4>3
	4	46	92,93			

Araştırmaya katılan öğrencilerin yakın çevrede güncel konulara katılım puanları ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testisonucunda grup ortalamaları arasındaki fark

istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0,03<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. 4. sınıf olanların yakın çevrede güncel konulara katılım puanları (94,28), 3. sınıf olanların yakın çevrede güncel konulara katılım puanlarından (73,71) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin siyasi katılım puanları ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0,05<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. 3. sınıf olanların siyasi katılım puanları (97,89), 4. sınıf olanların siyasi katılım puanlarından (74,64) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin derslerde katılım puanları ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0,01<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. 2. sınıf olanların derslerde katılım puanları (92,71), 3. sınıf olanların derslerde katılım puanlarından (67,99) yüksek bulunmuştur. 4. sınıf olanların derslerde katılım puanları (92,93), 3. sınıf olanların derslerde katılım puanlarından (67,99) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları puanları ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algılarının anaokuluna gitme durumuna göre ortalamaları Tablo 17’de görülmektedir.

Tablo 17. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Anaokuluna Gitme Durumuna Göre Ortalamaları

Alt Boyutlar	Grup	N	SO	U	z	p
Demokrasi	Evet	58	90,01	2986,50	-0,86	0,39
	Hayır	112	83,17			
İyi Vatandaş	Evet	58	78,93	2867,00	-1,26	0,21
	Hayır	112	88,90			
Devletin Sorumlulukları	Evet	58	89,27	3029,50	-0,73	0,46
	Hayır	112	83,55			
Kadın Erkek Eşitliği	Evet	58	86,01	3218,50	-0,10	0,92
	Hayır	112	85,24			
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	Evet	58	88,50	3074,00	-0,69	0,49
	Hayır	112	83,95			
Siyasal Katılım	Evet	58	86,49	3190,50	-0,20	0,85
	Hayır	112	84,99			
Okul Yaşamına Katılım	Evet	58	83,17	3113,00	-0,46	0,65
	Hayır	112	86,71			
Okul Kazanımları	Evet	58	81,79	3033,00	-0,72	0,47
	Hayır	112	87,42			
Derslerde Katılım	Evet	58	89,66	3007,00	-0,80	0,42
	Hayır	112	83,35			

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasi katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamalarının ana okuluna gitme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U Testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Bu verilere görevatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algıların ana okuluna gitme değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği yorumu yapılabilir.

Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algıların bölüme göre ortalamaları Tablo 18’de görülmektedir.

Tablo 18. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Bölüme Göre Ortalamaları

Alt Boyutlar	Grup	N	SO	U	z	p
Demokrasi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	76	82,84	3369,50	-0,64	0,52
	Sınıf Öğretmenliği	94	87,65			
İyi Vatandaş	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	76	81,42	3262,00	-0,98	0,33
	Sınıf Öğretmenliği	94	88,80			
Devletin Sorumlulukları	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	76	97,99	2622,50	-3,04	0,00
	Sınıf Öğretmenliği	94	75,40			
Kadın Erkek Eşitliği	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	76	91,55	3112,50	-1,52	0,13
	Sınıf Öğretmenliği	94	80,61			
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	76	82,76	3364,00	-0,79	0,43
	Sınıf Öğretmenliği	94	87,71			
Siyasal Katılım	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	76	82,41	3337,50	-0,76	0,45
	Sınıf Öğretmenliği	94	87,99			
Okul Yaşamına Katılım	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	76	86,29	3512,00	-0,20	0,85
	Sınıf Öğretmenliği	94	84,86			
Okul Kazanımları	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	76	97,12	2689,00	-2,81	0,01
	Sınıf Öğretmenliği	94	76,11			
Derslerde Katılım	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	76	83,42	3414,00	-0,50	0,62

Araştırmaya katılan öğrencilerin devletin sorumlulukları puanları ortalamalarının bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U Testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0.007<0,05$). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümündekilerin devletin sorumlulukları puanları (97,99), sınıf Öğretmenliği bölümündekilerin devletin sorumlulukları puanlarından (75,40) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin okul kazanımları puanları ortalamalarının bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U Testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0.01<0,05$). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümündekilerin okul kazanımları puanları (97,12), sınıf Öğretmenliği bölümündekilerin okul kazanımları puanlarından (76,11) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi, iyi vatandaş, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, derslerde katılım puanları ortalamalarının bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U Testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Bu veriler ışığında vatandaşlıkla ilgili konularla alakalı olarak okul kazanımları ile ilgili konularda sosyal bilgiler öğretmen adaylarını sınıf öğretmen adaylarından daha fazla kazanım elde ettiği yorumu yapılabilir.

Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algılarını ncinsiyete göre ortalamaları Tablo 19’da görülmektedir.

Tablo 19. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Cinsiyete Göre Ortalamaları

Alt Boyutlar	Grup	N	SO	U	z	p
Demokrasi	Kadın	85	83,74	3463,00	-0,47	0,64
	Erkek	85	87,26			
İyi Vatandaş	Kadın	85	83,19	3416,50	-0,62	0,54
	Erkek	85	87,81			
Devletin Sorumlulukları	Kadın	85	83,76	3465,00	-0,47	0,64
	Erkek	85	87,24			
Kadın Erkek Eşitliği	Kadın	85	82,92	3393,00	-0,72	0,47
	Erkek	85	88,08			
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	Kadın	85	90,58	3181,00	-1,62	0,11
	Erkek	85	80,42			
Siyasal Katılım	Kadın	85	84,62	3538,00	-0,24	0,81
	Erkek	85	86,38			
Okul Yaşamına Katılım	Kadın	85	85,86	3582,00	-0,10	0,92
	Erkek	85	85,14			
Okul Kazanımları	Kadın	85	85,08	3576,50	-0,11	0,91
	Erkek	85	85,92			
Derslerde Katılım	Kadın	85	86,65	3514,50	-0,31	0,76
	Erkek	85	84,35			

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasi katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U Testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Buna göre kadınların yakın çevrede güncel konulara katılım konusunda erkeklerden daha aktif oldukları yorumu yapılabilir. Öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algılarının günlük gazete alma durumuna göre ortalamaları Tablo 20’de görülmektedir.

Tablo 20. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Algıların Günlük Gazete Alma Durumuna Göre Ortalamaları

Alt Boyutlar	Grup	N	SO	U	z	p
Demokrasi	Evet	36	84,13	2362,50	-0,19	0,85
	Hayır	134	85,87			
İyi Vatandaş	Evet	36	93,07	2139,50	-1,05	0,29
	Hayır	134	83,47			
Devletin Sorumlulukları	Evet	36	72,42	1941,00	-1,83	0,07
	Hayır	134	89,01			
Kadın Erkek Eşitliği	Evet	36	89,69	2261,00	-0,61	0,54
	Hayır	134	84,37			
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	Evet	36	82,35	2298,50	-0,52	0,60
	Hayır	134	86,35			
Siyasal Katılım	Evet	36	81,85	2280,50	-0,52	0,60
	Hayır	134	86,48			
Okul Yaşamına Katılım	Evet	36	93,40	2127,50	-1,13	0,26
	Hayır	134	83,38			
Okul Kazanımları	Evet	36	78,57	2162,50	-0,96	0,33
	Hayır	134	87,36			
Derslerde Katılım	Evet	36	84,85	2388,50	-0,09	0,93
	Hayır	134	85,68			

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasi katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamalarının günlük gazete alma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U Testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Buna göre vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik algıların günlük gazete alma durumuna göre farklılık göstermediği sonucuna varılabilir. Vatandaşlık ile ilgili konular ve kavramlara yönelik korelasyon analizi tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Vatandaşlık İle İlgili Konular ve Kavramlara Yönelik Korelasyon Analizi

Alt Boyutlar	Demokrasi	İyi Vatandaş	Devletin Sorumlulukları	Kadın Erkek Eşitliği	Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	Siyasal Katılım	Okul Yaşamına Katılım	Okul Kazanımları	Derslerde Katılım
Demokrasi	1,00								
İyi Vatandaş	0,01	1,00							
Devletin Sorumlulukları	,213**	-0,15	1,00						
Kadın Erkek Eşitliği	,288**	0,09	0,13	1,00					
Yakın Çevrede Güncel Konulara Katılım	,186*	-0,09	,178*	-,157*	1,00				
Siyasal Katılım	-0,01	-0,05	0,10	0,03	0,01	1,00			
Okul Yaşamına Katılım	-,311**	,215**	-0,14	-,278**	-0,11	-0,14	1,00		
Okul Kazanımları	-0,12	-0,08	,155*	0,03	-0,14	0,11	-,268**	1,00	
Derslerde Katılım	0,12	-,193*	,255**	,209**	0,15	-0,02	-,298**	-0,11	1,00

Tablo 21 incelendiğinde, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği ve yakın çevrede güncel konulara katılım boyutları ile demokrasi boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, okul yaşamına katılım boyutu ile demokrasi boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Okul yaşamına katılım boyutu ile iyi vatandaş boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, derslerde katılım boyutu ile iyi vatandaş boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Yakın çevrede güncel konulara katılım, okul kazanımları ve derslerde katılım boyutu ile devletin sorumlulukları boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Yakın

çevrede güncel konulara katılım ve okul yaşamına katılım boyutları ile kadın erkek eşitliği boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu, derslerde katılı boyutu ile kadın erkek eşitliği boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Okul kazanımları ve derslerde katılım boyutları ile okul yaşamına katılım boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde çalışmada elde edilen bulgularla ilgili tartışmalara yer verilmiştir.

Etkili vatandaş yetiştirme konusunda bütün öğretmenlere görevler düşse de özellikle sınıf öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenlerine daha fazla sorumluluk düşmektedir. Çalışmanın bu kısmında alanyazında özellikle sınıf öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği öğretmen adayları hakkında yapılmış çalışmalarla ilgili tartışmalara yer verilmiştir.

Vatandaşlık Tutum Ölçeği alt boyutları arasındaki korelasyon değerlendirildiğinde devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği ve yakın çevrede güncel konulara katılım boyutları ile demokrasi boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, okul yaşamına katılım boyutu ile demokrasi boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

Okul yaşamına katılım boyutu ile iyi vatandaş boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, derslerde katılım boyutu ile iyi vatandaş boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Yakın çevrede güncel konulara katılım, okul kazanımları ve derslerde katılım boyutu ile devletin sorumlulukları boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

Yakın çevrede güncel konulara katılım ve okul yaşamına katılım boyutları ile kadın erkek eşitliği boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu, derslerde katılım boyutu ile kadın erkek eşitliği boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Okul kazanımları ve derslerde katılım boyutları ile okul yaşamına katılım boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

Yakın çevrede güncel konulara katılım ve kadın erkek eşitliği arasında; okul yaşamına katılım ve demokrasi arasında; okul yaşamına katılım ve kadın erkek eşitliği arasında, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu bulgular, literatürde gençlerin katılım eğilimleri üzerine yapılan çalışmalarla benzerdir (Martin ve Chiodo, 2007).

Göz'ün (2010) çalışmasında kadın öğretmenlerin aktif katılım konusunu erkek öğretmenlere oranla daha fazla önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yapmış olduğumuz çalışmada ise cinsiyet değişkeninin katılım konusunda anlamlı bir farklılığa yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin sahip olduğu cinsiyet değişkeninin katılma eğilimleri üzerindeki etkisi araştırıldığında, cinsiyetin katılım üzerinde etkili olduğunu ifade eden daha farklı araştırmalara da rastlanmıştır. Alanyazın incelendiğinde Mısırlı Özsoy (2010)' da kız öğrencilerin seçime ait katılım etkinliklerine erkeklere nispeten daha yüksek düzeyde katılma isteklerinin olduğunu bulmuştur.

Wilkenfeld, kimi istisnalara rağmen, sosyo ekonomik düzeyle alakalı alanyazında gelir seviyesi, anne babanın eğitim seviyesi ve evde bulunan kitap sayısı değişkenlerinin seçime dair ve politik katılıma dair arzuyla pozitif yönde ilişkili olduğunu belirtilmektedir (Wilkenfeld, 2009). Ayrıca Durualp (2018)'te çalışmasında ailelerin gelir düzeyi ile öğrencilerin vatandaşlığa yönelik algıları üzerinde pozitif bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak bu çalışmada gelir seviyesi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve evde bulunan kitap sayısı ile vatandaşlık farkındalıkları ve tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Yapılan çalışma sonucu sosyal bilgiler öğretmen adaylarının devletin sorumlulukları kısmında devlete sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarından daha fazla görev düşüğünü düşündüğü ortaya çıkmıştır. Bakioğlu (2009)'da çalışmasında öğretmenlerin vatandaşlığı tanımlarken devletin yasalarla getirdiği kurallara uymayı görev bilen ve devlete itaat eden vatandaş türünden bahsettiklerini söylemiştir. Bu

durum çalışmamızla paralellik göstermektedir denebilir. Bu sonuca binaen öğretmen adaylarının daha çok cumhuriyetçi vatandaşlık tipini benimsedikleri de düşünülebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenliği öğretmen adaylarının ve sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının lisans seviyesinde vatandaşlıkla ilgili aldıkları derslere bakıldığında bu dersleri sosyal bilgiler öğretmenliği öğretmen adaylarının zorunlu ders olarak (Kaymakçı, 2011) sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının ise seçmeli ders olarak aldıkları görülmektedir. Bu çalışmada da vatandaşlıkla ilgili konularla alakalı olarak okul kazanımları ile ilgili konularda sosyal bilgiler öğretmen adaylarını sınıf öğretmen adaylarından daha fazla kazanım elde ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretmen adaylarının vatandaşlık farkındalıklarının yüksek çıkmasında bu durumun etkisi olduğu düşünülebilir.

Yıldırım, Öntaş ve Egüz (2018)'de yaptıkları çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algısı, politik katılım ve politik ilgi konularında sınıf öğretmenlerinden daha yüksek ortalamalara sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Bu bağlamda şahısların politik katılımları konusunda öncelikleri ve politik algının sağlanabilmesi pratik olarak politik uygulamalarının derslerde uygulanabilmesine bağlıdır. Buna ek olarak ders dışındaki etkinliklerin öğrencilerin politik algılarını ve katılımlarını olumlu yönde etkilediği literatürde görülmektedir (Glanville, 1999).

Bununla birlikte Utku'nun (2015) farklı bölümlerde okuyan üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada da sosyal bilgiler öğretmenliği öğretmen adaylarının ve işletme bölümü öğrencilerinin diğer diğer bölümlerde okuyan üniversite öğrencilerinden daha yüksek düzeyde vatandaşlık algısına sahip olduğu belirtilmiştir.

Gürel (2016) "Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İlkokul 4.Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersine Yönelik Görüşlerinin Karşılıklı Olarak İncelenmesi" isimli çalışmasında üzerinde çalışma yaptığı sınıf öğretmenlerinin önemli bir kesiminin vatandaşlık eğitimi verme konusunda alana hakimiyet açısından

kendilerini yetersiz bulduklarını belirtmiştir. Yine aynı çalışmada sosyal bilgiler öğretmenleri ise kendilerini vatandaşlık eğitimi verme konusunda yeterli bulmuşlardır Gürel (2016). Bu bulgulara göre Demokrasi, Yurttaşlık ve İnsan Hakları Dersinin sınıf öğretmenleri aracılığıyla verilmesi konusunda sınıf öğretmenlerine vatandaşlık alan bilgisi konusunda eğitim verilmesini önermektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği öğretmen adaylarının okul içi ve okul dışı etkinlikler ile ilgili verdikleri yanıtlarda en yüksek düzeyde katıldıkları etkinliklerin en yüksekten sırasıyla “Topluma Yardım Eden Gönüllü Topluluklar”, “Öğrenci Kulüplerinin Düzenlediği Etkinlikler Resim, Müzik, Spor, Bilgisayar, Drama Vb.” kulüplere ve öğrenci faaliyetleri kapsamında “öğrenci meclisi” etkinliklerine katıldıklarını ifade edilmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının okul içi ve okul dışı faaliyetlere ilgi gösterdiği söylenebilir.

Öğretmen adaylarının güncel etkinlikler ile ilgili ifadelerine verdiği cevaplara bakıldığında en yüksekten sırasıyla “televizyonda haberleri seyretme”, “diğer ülkelerde neler olduğu ile ilgili gazete haberlerini makaleleri okuma”, “radyoda haberleri dinleme, “internette haberleri okuma ve Türkiye’de neler olduğu ile ilgili gazete haberlerini makaleleri okuma” etkinliklerinde buldukları görülmektedir. Bu durum öğrencilerin güncel olaylara karşı farkındalıklarının yüksek olduğunu ifade edebilir.

Öğretmen adaylarının vatandaşlık tutumları alt boyutları bakımından incelendiğinde alt boyutlarda en yüksek ortalamanın “demokrasi” alt boyutundan elde edildiği, en düşük ortalamanın ise “okul kazanımları” alt boyutunda elde edilmiştir. Vatandaşlık tutum ölçeğinin alt boyutlarının betimsel istatistiklerine baktığımızda demokrasi boyutunun çok yüksek düzeyde, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları ve derslerde katılım boyutlarının ise yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Vatandaşlık Tutum Ölçeği alt boyutları arasındaki korelasyon değerlendirildiğinde devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği ve yakın çevrede güncel konulara katılım boyutları ile demokrasi boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, okul yaşamına katılım boyutu ile demokrasi boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Okul yaşamına katılım boyutu ile iyi vatandaş boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, derslerde katılım boyutu ile iyi vatandaş boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yakın çevrede güncel konulara katılım, okul kazanımları ve derslerde katılım boyutu ile devletin sorumlulukları boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yakın çevrede güncel konulara katılım ve okul yaşamına katılım boyutları ile kadın erkek eşitliği boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu, derslerde katılım boyutu ile kadın erkek eşitliği boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Okul kazanımları ve derslerde katılım boyutları ile okul yaşamına katılım boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu da tespit edilmiştir.

Evde yaşayan kişi sayısı arttıkça Vatandaşlık Tutum Ölçeği, Okul kazanımları alt boyutundan alınan puan da artmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamaları evdeki kitap sayısı değişkenine göre değerlendirildiğinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Öğretmen adaylarının demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları puanları ortalamalarının hafta içi Tv izleme durumu değişkenine göre değişmediği tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamaları okul çıkışı

arkadaşlarla vakit geçirme durumu değişkenine göre değerlendirildiğinde anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

Sınıf değişkenine göre, öğretmen adaylarının demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, okul yaşamına katılım ve okul kazanımları puanları ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım ve derslerde katılım puanları ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

4. sınıf olanların yakın çevrede güncel konulara katılım puanlarının, 3. sınıf olanların yakın çevrede güncel konulara katılım puanlarından yüksek olduğu; 3. sınıf olanların siyasal katılım puanlarının, 4. sınıf olanların siyasal katılım puanlarından yüksek olduğu; 2. sınıf olanların derslerde katılım puanlarının, 3. sınıf olanların derslerde katılım puanlarından yüksek olduğu; 4. sınıf olanların derslerde katılım puanlarının, 3. sınıf olanların derslerde katılım puanlarından yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamalarının anaokulu/kreşe gitme durumuna göre değişmemekte olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının demokrasi, iyi vatandaş, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım ve derslerde katılım puanları ortalamalarının bölüm değişkenine göre anlamlı bir şekilde değişmediği tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının farkındalık ve tutumları Vatandaşlık Tutum Ölçeği kapsamında değerlendirildiğinde bölüm değişkenine göre devletin sorumlulukları ve okul kazanımları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler eğitimi öğretmen adaylarının devletin sorumlulukları puanları sınıf

öğretmenliği öğretmen adaylarına göre daha yüksektir. Yine sosyal bilgiler eğitimi öğretmen adaylarının okul kazanımları puanları sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarına göre daha yüksektir. Buna göre Sosyal bilgiler eğitimi öğretmen adaylarının vatandaşlık farkındalıkları ve tutumları Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarından daha yüksektir denilebilir.

Öğretmen adaylarının demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamalarının cinsiyet değişkeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının demokrasi, iyi vatandaş, devletin sorumlulukları, kadın erkek eşitliği, yakın çevrede güncel konulara katılım, siyasal katılım, okul yaşamına katılım, okul kazanımları, derslerde katılım puanları ortalamalarının günlük gazete alma değişkeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Öneriler

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının vatandaşlık ile ilgili konularda farkındalıklarına ve onların siyasi ve sosyal hayata yönelik katılımlarına yönelik bulgular ortaya konulmuştur.

Okul içindeki öğrenci kulüplerinin ve okul meclislerinin aktif bir şekilde kullanılmasının vatandaşlık ile ilgili konuların öğretilmesinde farkındalık oluşturulduğu görülmektedir. Bu kapsamda bu faaliyetler daha etkin bir şekilde kullanılabilir.

Öğrencilerin okul dışındaki sosyal etkinliklere ve gönüllü katılabilecekleri toplumsal fayda sağlayan veya bireysel gelişimlerini olumlu katkı sağlayacak faaliyetlere katılımları için teşvik edilmesi de uygun olabilir.

Sınıf içindeki etkinliklerde ve derslerde vatandaşlık konularında veya siyasi bir konuda öğrencilerin tartışmasına imkan verilmesi de farkındalığı artırabilir.

Öğrencilerin gazete okumaları teşvik edilebilir. Ancak günümüzde bir çok gazetenin internet adresine ulaşmak daha kolay olabilir. Bu açıdan bakıldığında bazı köşe yazarlarının yazıları önerilebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ve Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının çeşitli yardım ve sivil toplum faaliyetlerine katılma konusunda oldukça istekli oldukları görülmüştür. Bu konuda onlara yardımcı olunabilir. Okul bünyesinde bu tarz çalışmalar yapılabilir.

Bu çalışmanın örneklemini sosyal bilgiler eğitimi ve sınıf eğitimi öğretmen adaylarıdır. Farklı öğretmen adayları üzerine veya öğretmenlere de bu araştırma uygulanabilir.

Bu çalışma, İstanbul ilinde bulunan bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde eğitim gören sosyal bilgiler eğitimi ve sınıf eğitimi öğretmen adayları üzerine yapılmıştır. Farklı üniversitelerin eğitim fakültelerinin ilgili öğretmen adaylarına da aynı araştırma yürütülebilir.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının vatandaşlık farkındalıkları ve tutumları kişisel bilgiler ve ölçek yoluyla elde edilmiştir ve bu verilerle sınırlıdır. Daha sonra yapılacak araştırmalarda, araştırmacılar için nicel araştırmaların yanında nitel araştırmanın da yapılması, araştırma bulgularını çeşitlendirebilir ve daha güçlü bir araştırma ortaya konulmasını sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (2010). *Bir kimlik peşinde Türkiye*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Altunya, N. (2003). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Arat, Y. (1998). Türkiye’de toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık. A. Ünsal (Editör). 75. yılda tebaa’dan yurttaş’a doğru. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Ateş, E. (2008). *Kimlik ve yurttaşlık tartışmalarında avrupa kimliği ve avrupa birliği yurttaşlığı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aybay, R. (1998). ‘Teba-i osmani’den ‘T.C. yurttaşı’na geçişin neresindeyiz?. Ünsal, A (Editör), 75. *Yılda tebaa’dan yurttaş’a doğru* içinde (s. 37-42). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Aybay, R. (2008) *Vatandaşlık hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Badamchi, D. K. (2017). Jean-Jacques Rousseau’nun eğitim anlayışının temelleri: birey Emile mi, vatandaş Emile mi?. *Beytulhikme international journal of philosophy*, 7 (1), 107-127.
- Bakioğlu, A. (2009), Öğretmenlerin demokrasi vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*. 29, 19-39.
- Barr, R. D., Barth, S. L. ve Shermis, S. S. (1977). *Defining the social studies*. Washington DC.: National Council for the Social Studies.
- Çatak, M. (2016). Sosyal bilgiler programlarının tarihi gelişimi. S. Şimşek (Editör) *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri için sosyal bilgiler öğretimi*. içinde (s.1-24) Ankara: Anı.
- Çıvgın, İ. ve Yardımcı, R. (2010). *İlkçağ tarihi*. Ankara: Maya Akademi.
- Doğan,İ. (2001). *Vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Doğanay, A. (2002). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi C. Öztürk ve D. Dilek, (Editörler) *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.145-185). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Durualp, E. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin vatandaşlık algılarının bazı sosyolojik değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Elkatmış, M. (2013). 1998 vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programı ile 2010 vatandaşlık ve demokrasi eğitimi programlarının karşılaştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 59-74
- Esendemir, Ş. (2008). *Türkiye'de ve dünyada vatandaşlık*. Ankara: Birleşik Kitabevi.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *Spss for windows step by step: a simple guide and reference, 17.0 update*. Boston: Pearson.
- Glanville, J. L. (1999). Political socialization or selection? adolescents extra curricular participation and political activity in early adulthood. *Social Science Quarterly*, 80 (2), 279-293.
- Gordon, A. ve Stack, T. (2007). Citizenship beyond the state: thinking with early modern citizenship in the contemporary world. *Citizenship Studies*, 11 (2), 117-133. DOI: 10.1080/1362102070126438
- Göz L. (2010), *İlköğretimde demokrasi ve vatandaşlık eğitimi*, Yayınlanmış yüksek lisans tezi Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Güllüpmar, F. (2012). Eşitsizlik ve toplumsal tabakalaşma açısından vatandaşlık üzerine sosyolojik bir analiz. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 67 (1), 81-109.
- Gündüz, M. ve Gündüz, F. (2002). *Yurttaşlık bilinci*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürel, D. (2016). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilkököl 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersine yönelik görüşlerinin karşılıklı olarak

- incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(3),641-660.
- Heater, D. (2007). *Yurttaşlığın kısa tarihi*. (çev. M. Delikara). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kadioğlu, A. (2008). Vatandaşlık ve siyasal katılım. S. Yazıcı, K. Gözler, F. Keyman (Editörler). *Prof. Dr. Ergün Özbudun'a armağan* içinde (s. 225-246). Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Kahraman, S.G. (2004). *Radikal demokrasi ve vatandaşlık: liberal ve komunitaryan yaklaşımlarla bir karşılaştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Kalabalık, H. (2009). *İnsan hakları hukuk*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara:Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, H. ve Som, İ. (2015) Türkiye’de vatandaşlık eğitimi üzerine bir inceleme, *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1, 33-50.
- Karataş, M. (2012) Türkiye’de kadro dergisini yayınlayan ve kadrocular olarak adlandırılanların vatandaşlık anlayışı. *Humaniter ilmlerin öğrenilmesinin aktual problemleri*, 4, 383-392.
- Kaya, M. A. (2012). Akdeniz uygarlıkları. İ. Güven (Editör). *Uygarlık tarihi* içinde (s. 149-217). Ankara: Pegem Akademi.
- Keyman, F. ve İçduygu, A. (1998). Türk modernleşmesi ve ulusal kimlik sorunu: Anayasal vatandaşlık ve demokratik açılım olasılığı. A. Ünsal (Editör), *75. Yılda tebaa'dan yurttaş'a doğru* içinde (s. 169-180). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Magna Charta. (2009) *Magna charta büyük sözleşme*. (Çev. Ç. Dürüşken) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Martin, L. A. ve Chiodo, J. J. (2007). Good citizenship: What students in rural schools have to say about it? *Theory and Research in Social Education*, 35 (1), 112-134.

- MEB (2010). *İlköğretim vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi (8. sınıf) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Mısırlı Özsoy, A. (2010). *8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık ile ilgili konulara ve seçime ait politik ve sivil katılıma yönelik algıları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ortaylı, İ. (2006). *Osmanlı düşünce dünyası ve tarih yazımı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özcoşar, İ. (2006). *19. yüzyılda mardin süryanileri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*, Eskişehir:Kaan Kitabevi.
- Rousseau, J. J. (2006). *Toplum sözleşmesi* (çev. Tahsin Y.) İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal. (Editörler). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.1-19). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Schugurensky, D. (2005) Citizenship and citizenship education: Canada in an international context. https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/31416546/DSContextsofcitizenshiped2006.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1511637347&Signature=10W%2BQg04en8KcCunx%2B6tiVqw2cA%3D&responsecontentdisposition=inline%3B%20filename%3DAdult_citizenship_education_An_overview.pdf adresinden alınmıştır.
- Scott, J. (2002). Classical republicanism in seventeenth-century England and the Netherlands. M. V. Gelderen ve Q. Skinner (Editörler), *Republicanism a shared european heritage volume I* içinde (s. 61-84). New York: Cambridge University Press.

- Sejersen, T. B. (2008). I vow to thee my countries—the expansion of dual citizenship in the 21st century. *International migration review*, 42 (3), 523-549.
- Sözen, E. ve Ada, S. (2018). 2005 ve 2018 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırılması, *Anadolu eğitim liderliği ve öğretim dergisi*, 6 (1), 53-71.
- Şaylan, G. (1981). *Çağdaş siyasal sistemler*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Tanilli, S. (2006). *Uygarlık tarihi*. İstanbul: Alkım.
- Taş, S. ve Günay, E. (2015). Antik Çağ toplumlarının özellikleri, geleneksel statüleri ve iktisadi yapıyı belirleyen kurumları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (2), 141-166.
- Tuna, E. (2008). *Bir osmanlı vatandaşlık ders kitabı olan rehber-i İttihat çerçevesinde 2. meşrutiyet döneminde vatandaşlık eğitimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Turner, B. (2012). *Bir vatandaşlık kuramının ana hatları, vatandaşlığın dönüşümü: üyelikten haklara* (çev. Can C.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Utku, M. (2015). *Üniversite öğrencilerinin vatandaşlık ve sosyal medya (sosyal ağ) vatandaşlık algısının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Ülgen, P. (2010). Ortaçağ Avrupa'sında feodal sisteme genel bir bakış. *Mukaddime Dergisi*, 1, 1-18
- Üstel, F. (1999) *Yurttaşlık ve Demokrasi*, Ankara: Dost Kitabevi.
- Wilkenfeld, B. (2009). *A multilevel analysis of context effects on adolescent civic engagement: The role of family, peers, school, and neighborhood*. Yayınlanmamış doktora tezi, University of Maryland. Department of Education. College Park. MD.

- Yazıcı, F. ve Yazıcı, S. (2010). Yurtseverlik eğitimi: tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10 (3), 649-660.
- Yıldırım, E. Öntaş, T. ve Egüz, T. (2018). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algıları, politik katılımları ve politik ilgileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6 (1), 163-175.

EKLER

Ek 1. Ölçme Araçları

BİRİNCİ BÖLÜM KİŞİSEL BİLGİLER

Bu bölümdeki sorular hakkınızdaki bazı kişisel bilgileri elde etmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Lütfen her soruyu dikkatlice okuyunuz ve bütün soruları cevaplayınız.

1. Sınıfınız	
2. Bölümünüz	☐ Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ☐ Sınıf Öğretmenliği
3. Cinsiyetiniz	☐ Kadın ☐ Erkek
4. Evinizde toplam kaç kişi yaşıyor? (kendinizi eklemeyi unutmayın)kişi
5. Ana okulu-kreşe gittiniz mi?	☐ Evet ☐ Hayır
6. Evinize <u>günlük olarak</u> gazete alınıyor mu?	☐ Evet ☐ Hayır
7. Evinizde yaklaşık olarak kaç kitap var? (lütfen gazeteleri ve dergileri düşünmeyin).	☐ Hiç kitap yok ☐ 1-10 arası ☐ 11-25 arası ☐ 26-50 arası ☐ 51-100 arası ☐ 101-200 arası ☐ 200'den fazla
8. Ailenizin aylık toplam geliri nedir?	2- İki bin 3-üç bin 4-dört bin 5-beş bin 6- altı bin ve üzeri.... TL

9. Anne ve babanızın tamamladığı en son eğitim düzeyi nedir?

Annemin tamamladığı en son eğitim düzeyi;	Babamın tamamladığı en son eğitim düzeyi;
(1) Okuma-yazma bilmiyor	(1) Okuma-yazma bilmiyor
(2) Okuma-yazma biliyor ama okula gitmedi	(2) Okuma-yazma biliyor ama okula gitmedi
(3) İlkokulu bitirdi	(3) İlkokulu bitirdi
(4) Ortaokulu bitirdi	(4) Ortaokulu bitirdi
(5) Liseyi bitirdi	(5) Liseyi bitirdi
(6) Üniversiteyi bitirdi	(6) Üniversiteyi bitirdi
(7) Yüksek lisans ya da doktora yaptı	(7) Yüksek lisans ya da doktora yaptı
(8)Bilmiyorum	(8)Bilmiyorum

10.Okul çıkışında arkadaşlarınızla beraber ne sıklıkta vakit geçirirsiniz?

- (1) Hiç / Nerdeyse hiç
- (2) Ayda bir kaç defa
- (3) Haftada 1-3gün
- (4) Haftada 4 gün ya da daha fazla

11. Okul günlerinde (hafta içi) kaç saat televizyon seyredersiniz?Lütfen sadece bir gün içerisinde ne kadar televizyon seyrettiğinizi işaretleyiniz.

- (1) Hiç seyretmem
- (2) 1 saatten az
- (3) 1-2 saat arası
- (4) 3-5 saat arası
- (5) 5 saatten çok seyredirim

Aşağıdaki okul içi / okul dışı etkinliklere hangi sıklıkla katılırsınız? (Her etkinlik için uygun olan kutucuğu işaretleyin)

	Hiç	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her zaman
1. Öğrenci kulüplerinin düzenlediği etkinlikler (resim, müzik, spor, bilgisayar, drama vb. kulüpler)	1	2	3	4	5
2. Öğrenci meclisi etkinlikleri					
3. Okul dergisinin hazırlanması					
4. Çevre ile ilgili bir etkinlik (çöp toplama, temizlik, vb)					
5. Birleşmiş Milletler ya da UNESCO kulüpleri etkinlikleri					
6. Öğrenci değişim veya okul ortaklığı programı					
7. Topluma yardım eden gönüllü topluluklar					
8. Sosyal yardım için para toplayan bir grup					

Hangi sıklıkla aşağıda verilen etkinlikleri gerçekleştirirsiniz?

Etkinlikler	Hiç	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her zaman
9. Türkiye’de neler olduğu ile ilgili gazete haberlerini (makaleleri) okuma	1	2	3	4	5
10. Diğer ülkelerde neler olduğu ile ilgili gazete haberlerini (makaleleri) okuma					
11. Televizyonda haberleri seyretme					
12. Radyoda haberleri dinleme					
13. İnternette haberleri okuma					

İKİNCİ BÖLÜM

A: Demokrasi

Aşağıda demokratik bir ülkede olabilecek bazı olayların bir listesini okuyacaksınız. Listedeki her bir olay demokrasi açısından iyi ya da kötü sonuçlar ortaya çıkarabilir. Bu soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Yalnızca demokrasi ve onu etkileyen olaylar hakkında ne düşündüğünüzü öğrenmek istenmektedir. Her sütunda düşüncenize en uygun olan kutucuğu (X) işareti ile işaretleyin.

	Demokrasi için çok kötüdür	Demokrasi için kötüdür	Demokrasi için farketmez	Demokrasi için iyidir	Demokrasi için çok iyidir
A14. Herkesin düşüncesini özgürce ifade edebilme hakkına sahip olması	1	2	3	4	5
A15. Zengin ve fakir insanlar arasındaki gelir ve refah düzeyi farkının az olması					
A16. Devlet yönetimindeki görevlere atamalar yapılırken yeterliklerin esas alınması					
A17. Gazetelerin devlet kontrolünden bağımsız olması					
A18. Özel sektöre (devlete bağlı olmayan) devlet tarafından hiçbir sınırlama getirilmemesi					
A19. Vatandaşların sosyal haklar talep etmesi					
A20. Dış ülkelere göç ederek gelen insanların geleneklerini devam ettirmelerinin sağlanması					
A21. Siyasi partilerin kadınların siyasi lider olmasını desteklemesi					
A22. Hükümeti eleştiren kişilerin halka açık toplantılarda konuşmalarının yasaklanması					
A23. Vatandaşların siyasi liderlerini özgürce seçme hakkına sahip olması					
A24. İnsanların üye olabileceği birden fazla dernek ve kurumun bulunması					
A25. Gençlerin, toplumun yararına olan etkinliklere katılmaya zorunlu tutulması					
A26. Herkes için asgari bir gelir ve yaşam standardının sağlanması					
A27. Siyasi partilerin önemli konular hakkında birbirlerinden farklı görüşe sahip olması					

	Demokrasi için çok kötüdür	Demokrasi için kötüdür	Demokrasi için farketmez	Demokrasi için iyidir	Demokrasi için çok iyidir
A28. İnsanların hükümeti etkilemek için siyasi partilere katılması	1	2	3	4	5
A29. Kadınların kendileri için adil olmadığını düşündükleri yasaların değiştirilmesi					
A30. Bütün televizyon kanallarının benzer görüşleri sunması					
A31. Vatandaşların insan haklarını ihlal eden bir yasaya uymayı reddetmesi					
A32. İnsanların adil olmadığını düşündükleri bir yasayı barışçı bir şekilde protesto Etmesi					

B: İyi Vatandaş

Aşağıda iyi bir vatandaşı tanımlayabilecek ifadelere yer verilmiştir. Bu ifadelerin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Size göre her ifadenin iyi bir vatandaşı tanımlamada ne derece önemli olduğunu belirten kutucuğu (X) işareti ile işaretleyiniz.

	Hiç önemli değildir	Az önemlidir	Orta düzeyde önemlidir	Çok önemlidir
İyi bir vatandaşı tanımlamayabilecek ifadeler;				
B33. Her seçimde oy vermek	1	2	3	4
B34. Siyasi bir partiye katılmak				
B35. Adil olmadığına inandığı bir yasayı protesto etmek için barışçı eylemlere katılmak				
B36. Ülkesinin tarihi hakkında bilgi sahibi olmak				
B37. Radyo veya televizyondaki siyasi konuları takip etmek				
B38. Toplum yararına olacak etkinliklere katılmak				
B39. İnsan haklarını destekleyen yasal etkinliklerde yer almak				
B40. Siyasi tartışmalara katılmak, görüş bildirmek				
B41. Çevreyi korumaya yönelik yasal etkinliklere katılmak				

C: Devletin Sorumlulukları

Aşağıda devletin sorumluluklarına ilişkin bazı önermeler bulacaksınız. Her maddeyi okuyunuz ve devletin görevi olması gereken veya gerekmeyen durumları ilgili kutucuğu (X) ile işaretleyerek belirtiniz.

	Kesinlikle devletin sorumluluğu Olmamalıdır	Devletin sorumluluğu olmayabilir	Devletin sorumluluğu olabilir	Kesinlikle devletin sorumluluğu olmalıdır
	1	2	3	4
C42. Çalışmak isteyen herkese iş sağlamak				
C43. Fiyatları denetim altında tutmak				
C44. Herkese temel sağlık hizmeti sağlamak				
C45. Yaşlılar için kabul edilebilir bir yaşam standardı sağlamak				
C46. İşletmelere büyümeleri için gerekli desteği sağlamak				
C47. İşsizler için kabul edilebilir bir yaşam standardı sağlamak				
C48. İnsanlar arasındaki gelir ve refah farklılıklarını azaltmak				
C49. Herkese ücretsiz temel eğitim sağlamak				
C50. Erkek ve kadınlar için eşit siyasi olanaklar sağlamak				
C51. Çevre kirliliğini kontrol etmek				
C52. Ülke içinde barış ve düzeni sağlamak				
C53. Toplumdaki insanların ahlaki davranışlarını geliştirmek				

D: Kadın-Erkek Eşitliği

Bu bölümde kadın-erkek eşitliği ile ilgili bazı maddeler bulunmaktadır. Lütfen her ifadeyi okuyun ve o duruma ilişkin düşüncenizi en iyi anlatan kutucuğu (X) işareti ile işaretleyin.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
D54. Kadınlar da erkekler gibi devlet yönetiminde yer almalıdır.	1	2	3	4
D55. Kadınlar da her konuda erkeklerle aynı haklara sahip olmalıdır.				
D56. Kadınlar siyasete daha fazla katılmalıdır.				
D57. İşe yerleştirmede kadın erkek dengesine dikkat edilmelidir.				
D58. Erkekler ve kadınlar aynı işte çalışıyorlar ise aynı maaşı almalıdırlar.				

E: Katılım-1

Bu bölümdeki sorularda bazı etkinlikler göreceksiniz. Lütfen her etkinliğe katılma durumunuzu gösteren kutuyu (X) işareti ile işaretleyin.

	Kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	kararsızım	katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
E59. Yaşıtlarımla (arkadaşlarımla Türkiye ile ilgili güncel olaylar hakkında (sosyal, siyasal, vb) tartışmalara katılmanın önemli olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
E60. Annem-babam veya ailemin diğer bireyleri ile Türkiye ile ilgili güncel olaylar hakkında (sosyal, siyasal, vb) tartışmalara katılmanın önemli olduğunu düşünüyorum.					
E61. Hocalarımla Türkiye ile ilgili güncel olaylar hakkında (sosyal, siyasal, vb) tartışmalara katılmanın önemli olduğunu düşünüyorum.					
E62. Yaşıtlarımla (arkadaşlarımla Türkiye ile ilgili güncel olaylar hakkında (sosyal, siyasal, vb) tartışmalara katılmanın önemli olduğunu düşünüyorum					
E63. Annem-babam veya ailemin diğer bireyleri ile Türkiye ile ilgili güncel olaylar hakkında (sosyal, siyasal, vb) tartışmalara katılmanın önemli olduğunu düşünüyorum.					
E64. Hocalarımla Türkiye ile ilgili güncel olaylar hakkında (sosyal, siyasal, vb) tartışmalara katılmanın önemli olduğunu düşünüyorum					

F: Katılım-2

Aşağıda bazı davranışlar listelenmiştir. Aşağıda verilen ifadelere katılma durumunuzu uyan kutucuğu işaretleyiniz.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
F65. Ulusal seçimlerde oy kullanmanın önemli olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4
F66. Seçimlerde oy kullanmadan önce adaylar ile ilgili bilgi elde etmenin önemli olduğunu düşünüyorum.				
F67. Siyasi bir partiye katılmamın önemli olduğunu düşünüyorum.				
F68. Sosyal ve siyasi konularda gazetelere mektuplar yazmanın önemli olduğunu düşünüyorum.				
F69. Yerel yönetim için aday olmanın önemli olduğunu düşünüyorum.				
F70. Toplumdaki insanlara yardım etmek için gönüllü zaman ayırmanın önemli olduğunu düşünüyorum.				
F71. Sosyal yardım için para toplamanın önemli olduğunu düşünüyorum.				
F72. Bir talep için imza toplamanın önemli olduğunu düşünüyorum.				
F73. Barışçı protesto etkinliklerine katılmamın önemli olduğunu düşünüyorum.				

G:Okul

Aşağıda öğrencilerin okul yaşamına katılımına ilişkin bazı ifadeler okuyacaksınız. Lütfen her ifadeyi okuyup, o duruma ilişkin düşüncenizi en iyi anlatan kutucuğu (X) işareti ile işaretleyin.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
G74.Okulun işleyişine ya da sorunlarına ilişkin öneriler sunmak için öğrenci temsilcilerinin seçilmesi okulu daha iyi bir kurum yapar.	1	2	3	4
G75.Öğrenciler birlikte çalışınca, okulumuzda pek çok olumlu gelişme olur.				
G76.Öğrencilerin düşüncelerini ifade etmek için örgütlenmeleri okulumuzdaki sorunların çözülmesine yardımcı olabilir.				
G77.Sınıftaki bazı arkadaşlarım haksızlığa uğradıklarını düşünürlerse, gönüllü olarak onlarla birlikte hocayla konuşmaya giderim.				
G78.Fakülte yönetimine öğrencilerin çoğulcu katılımları okulun işleyiş açısından daha etkili sonuçlar verir.				
G79.Okul sorunlarıyla ilgili tartışmalara katılmak ilgimi çeker.				
G80.Okuldaki sorunlar tartışılırken benim de genellikle söyleyecek bir sözüm vardır.				

H: Okulda Kazandıklarım

Bu kısımda okulda ne öğrendiğinizi bilmek istiyoruz. Aşağıda sıralanan her maddeyi okuyun ve o madde hakkındaki düşüncenize uygun düşen sütundaki kutuyu (X) işareti ile işaretleyin.

Okulumda;	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
H81. Farklı düşüncelere sahip olan kişileri anlamayı öğrendim.	1	2	3	4
H82. Grup içinde diğer öğrencilerle işbirliği yaparak çalışmayı öğrendim.				
H83. Toplumdaki problemleri çözmeye katkı sağlamayı öğrendim.				
H84. Çevrenin korunması için nasıl davranmam gerektiğini öğrendim.				
H85. Diğer ülkelerdeki olaylara ilgi göstermeyi öğrendim.				
H86. Yerel ve genel seçimlerde oy vermenin önemini öğrendim.				

J: Derslerimiz

Anketin bu bölümü dersler sırasında olup bitenlerle ilgili cümleler içermektedir. Soruları yanıtlarken özellikle Sosyal Bilgiler dersini ve bu dersle ilgili diğer derslerinizi düşününüz. Lütfen her ifadeyi okuyun ve o duruma ilişkin düşüncenizi en iyi anlatan kutucuğu (X) işareti ile işaretleyiniz.

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık
J87. Öğrenciler dersler sırasında öğretmenleriyle aynı düşüncede olmadıklarını rahatlıkla ifade edebilirler.	1	2	3	4
J88. Öğrenciler kendi görüşlerini oluşturmaları konusunda desteklenirler.				
J89. Öğretmenlerimiz görüşlerimize saygı duyar.				
J90. Öğretmenlerimiz ders sırasında görüşlerimizi dile getirmemiz konusunda bizi cesaretlendirir.				
J91. Öğrenciler, diğer pek çok öğrencinin görüşünden farklı olsa da görüşlerini sınıfta rahatlıkla ifade edebilirler.				
J92. Öğretmenlerimiz herkesin değişik görüşlere sahip olduğu konularda tartışmamızı desteklerler.				
J93. Öğretmenlerimiz bir konuyu sınıfta anlatırken o konunun pek çok değişik yönünü de sunarlar.				

Ek 2. Özgeçmiş

Adı Soyadı	Mehmet Umut AKBAKLA
Kişisel Bilgiler	Uyruğu: T.C. Doğum Tarihi ve Yeri: 23.11.1988/KAYSERİ
İletişim Bilgileri	Tel: 0 5058446385 E-posta: mehmet.u.akbakla@gmail.com
Öğrenim Bilgileri	Lise: 2002–2006 Şarkışla Anadolu Lisesi Lisans: 2007–2011 Celal Bayar Üniversitesi Demirci Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı
İş Deneyimi	2017-Halen Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi